

VELFERDSPROGRAM

VEDTATT PÅ AUFS
54. ORDINÆRE LANDSMØTE
OKTOBER 2014



INNHOLDSFORTEGNELSE

1	Velferd gir frihet.....	3
2	Et livsløp	4
2.1	Barndommen – livets grunnmur	5
2.2	Utdanning som døråpner.....	9
2.3	Tak over hodet – en rettighet.....	16
2.4	Arbeid til alle	20
2.5	Sikkerhetsnettet	23
2.6	Fellesskapets helsevesen.....	27
2.7	En god og aktiv alderdom	35
3	Finansiering og organisering.....	38
3.1	Statens inntekter.....	39
3.2	Organisering av samfunnet	42

AUFS VISJON ER AT ENKELTMENNESKER SAMMEN SKAL SKAPE ET FRITT OG
RETTTFERDIG SAMFUNN HVOR ØKOLOGI SETTES FORAN ØKONOMI, OG
MENNESKELIGE VERDIER FORAN MATERIELL VELSTAND.

1 VELFERD GIR FRIHET

«For min generasjon er det slik at om vi tar et øyeblikksbilde, dvs. et stillestående bilde av dagens mest avanserte velferdssamfunn, så vedkjenner vi oss denne skapning - og vi er stolte av den. Men straks vi vender blikket bort fra det stillestående bilde, ser vi at alt fortsatt er i levende bevegelse. Det samfunn menneskene former de neste 10-15 år vil bli noe vesentlig annet enn et øyeblikksbilde av dagens velferdssamfunn.»

- Trygve Bratteli, 1974

AUF vil verne om og øke enkeltmenneskers frihet. Frihet for den enkelte henger sammen med frihet og trygghet for alle. For å sikre dette må alle ha like muligheter. Det skaper vi best gjennom en aktiv velferdsstat. Velferd gir trygghet, like muligheter, stabile rammer og frihet til å leve det livet en selv ønsker. Velferdsmodellen holdes oppe av arbeidslinja og trepartssamarbeidet. Arbeid til alle og et tett samarbeid i arbeidslivet er avgjørende for velferden.

Dagens velferdsstat har ikke blitt til uten kamp. Utfallet av denne omfordelingskampen er et resultat av at arbeiderbevegelsen har kjempet fram ordninger som har bidratt til utjevning av forskjeller. De seirene vi har vunnet er ikke vunnet for alltid. Gjennom alle tider har velferdsstaten vært under konstant press gjennom privatisering og konkurranseutsetting av offentlige tjenester, salg av offentlige selskaper og infrastruktur, og kutt i trygder og pensjoner. Dette er et klart brudd med ideen om det likhetssamfunn som er forutsetning for velferdssamfunnet.

Et likestilt samfunn har vært, og er, en forutsetning for velferdssamfunnet. At kvinner er i arbeid og fedre tar ut foreldrepermisjon skaper et likestilt samfunn hvor alle er med på å bidra. Dette er med på å redusere sosiale forskjeller. En moderne velferdsstat inkluderer alle mennesker. Gjennom universell utforming, integrering og holdningsarbeid får vi utnyttet vårt felles potensial. Selv om den norske velferdsstaten er blant verdens aller beste er den fortsatt ikke inkluderende nok. AUF ønsker å forsterke velferdsstaten for å gjøre den mer sosialt utjevnende og bidra reduserte forskjeller i samfunnet.

De siste årene har velferdsstatens bærekraft vært diskutert. Bærekraft forutsetter nødvendige endringer i takt med skiftende krav fra omgivelsene. Velferdsstaten er for oss dynamisk, men reform må ikke være et skalkeskjul for nedbygging. Velferdsstatens bærekraft handler ikke bare om evnen, men også om viljen, til å opprettholde omfattende offentlig velferd. Vi må ha en vilje til endring, samtidig som vi verner om grunnprinsipper som fortsatt universelle velferdsordninger.

For oss er målet en solidarisk velferdsstat med små økonomiske forskjeller og vilje til å dele. Alle skal bidra etter evne og få etter behov. På den måten skaper vi et Norge med mer frihet og mindre urettferdighet. En sterk offentlig velferdsstat er en forutsetning for et samfunn med små forskjeller og like muligheter for alle. Offentlige tjenester, selskaper, infrastruktur og naturresurser, må ikke privatiseres eller konkurranseutsettes.

Frihet og trygghet for enkeltmenneskene sikres best gjennom et sterkt fellesskap.

Derfor henger velferd og frihet sammen.

2 ET LIVSLØP

Velferdstjenester følger oss gjennom hele livet. Velferdsordningene legger grunnlag for gode liv ved å gi like muligheter til alle og utjevning av forskjeller. Velferden er et fellesskapsprosjekt som skal gi frihet til enkeltmenneskene i alle livets faser.

Barndommen er livets grunnmur. Fra fødselen har fellesskapet ansvar for å sikre alle en trygg oppvekst.

Gjennom fri **utdanning** til alle gis enkeltmennesker muligheter og samfunnet får mer kompetanse.

Bolig er grunnleggende for alle i alle livets faser. Gjennom en aktiv boligpolitikk gis barn et godt sted å vokse opp og studenter en reell mulighet til å ta utdanning.

Et inkluderende og organisert **arbeidsliv** er en hjørnestein i velferdssamfunnet. At alle har en trygg jobb å gå til er et av samfunnets viktigste oppgaver.

Sikkerhetsnettet må være på plass for de som står utenfor skole og arbeid i kortere eller lengre perioder.

Helsetjenesten er det offentliges ansvar. Slik gir vi alle gode helsetjenester, uavhengig av betalingsevne.

Alle må sikres en god og aktiv **alderdom**. Det er fellesskapets ansvar å legge til rette for dette.

2.1 Barndommen – livets grunnmur

I barndommen bygges en grunnmur for livet. Samfunnet må gi alle en best mulig start på livet gjennom å utjevne forskjeller. En god barndom er et felles ansvar.

Derfor handler barndom om velferd.

2.1.1 Barnehage

Barnehagene er med på å gi barn en trygg og god start på livet. Barnehagene er en av de viktigste institusjonene vi har for barns sosiale utvikling i tidlig alder, for likestilling og for integrering. Det er viktig at barnehager er et lavterskeltilbud som flest mulig benytter seg av. For å gi alle et reelt barnehagetilbud må maksprisen holdes lavest mulig. AUF ønsker på sikt gratis barnehage til alle. Før dette er på plass må gratis kjernetid prioriteres, først i områder med levekårsutfordringer.

Barn lærer gjennom lek og aktivitet. Barnehagen er sentral i språkopplæringen til barna, ikke gjennom lærerstyrt undervisning, men gjennom sosial interaksjon med andre barn og voksne. AUF ser verdien av flerspråklighet, og barn med et annet morsmål enn norsk skal sikres muligheten til å utvikle begge språk. Sosial samhandling i barnehagen vil stimulere til norskopplæring.

AUF ønsker språkkartlegging av barn, men ikke kunnskapstesting og måling av barn i barnehagene.

AUF vil innføre obligatorisk og gratis kjernetid i barnehagen siste året før skolestart. Det er viktig at det lages en fleksibel ordning som er tilpasset hvert barn. Barna skal lære grunnleggende ferdigheter som å telle og alfabetet. Men dette obligatoriske året skal ikke være eller bli et første skoleår. Gjennom å gjøre ett år med barnehage obligatorisk sikres barna like muligheter og et bedre grunnlag før de starter på skolen.

AUF vil:

- Innføre obligatorisk og gratis kjernetid i barnehagen for alle det siste året før skolestart
- At maksprisen senkes, og på sikt å innføre gratis barnehage
- Gi gratis kjernetid i barnehager i områder med levekårsutfordringer
- Avvikle kontantstøtten, og kanalisere frigjorte midler til å finansiere gratis kjernetid og lavere makspris
- Innføre en lov som hindrer barnehageeiere å ta ut utbytte
- At alle private barnehager skal tilslutte seg nasjonale tariffavtaler som regulerer de ansattes rettigheter
- Innføre løpende barnehageopptak
- At søsken garanteres plass i samme barnehage
- Innføre en bemanningsnorm med 1 ansatt per 3 barn under 3 år, og 1 ansatt per 6 barn over 3 år, og sikre at andelen faglært arbeidskraft øker
- Opprette en stipendordning for videreutdanning av ansatte for førskole- og pedagogikkutdanning
- At andelen med pedagogisk kompetanse i barnehagene økes
- Si nei til ytterligere privatisering av offentlige barnehager
- At alle barnehager skal være offentlige
- At det må være et tilbud om utvidede åpningstider og døgnåpne barnehager for å gi foreldre med kvelds- og nattarbeid et reelt barnehagetilbud, i

tilknytning til turnusarbeidsplasser. Dette tilbudet skal være forbeholdt de som virkelig trenger det, og må ikke føre til et økt press på 24-timerssamfunnet.

- At det skal finnes flere veier til tilliten barnehagelærer, spesielt for de som har jobbet ufaglært i bransjen i mange år. Veiene kan innebære å gjøre om arbeid til godkjent praksis, helgesamlinger eller å jobbe med en mentor.

2.1.2 Barnevernet

Alle barn har rett på en god oppvekst og familien er den naturlige base for dette. Det offentlige har et ansvar for at alle barn vokser opp i trygge omgivelser, og å ta vare på barn som blir utsatt for omsorgssvikt, overgrep eller har atferdsvansker. Barnevernet skal være et sikkerhetsnett og gripe inn der hvor det er nødvendig for ivareta barns oppvekstvilkår. Barnets beste skal alltid være det grunnleggende prinsippet i barnevernet.

For at barnevernet skal kunne utføre sine oppgaver optimalt, kreves tilstrekkelig med både ressurser og kompetanse. Både organisering og tildeling av ressurser må gjenspeile hvem som er tettest på brukerne, i dag er dette det kommunale barnevernet. Det statlige barnevernet skal være et overordnet organ, som et støtteapparat for kommunalt barnevern med et særansvar for økonomi, kompetanse og koordinering.

For AUF er det viktig at kontinuiteten ivaretas i barnevernet. Derfor er AUF for å avskaffe anbudsordningene på barneverntjenester. Anbudsprosesser gjør at barns oppvekstvilkår blir mindre forutsigbare. Privatisering og konkurranseutsetting fører til svekking av kompetansemiljøer og svekker de ansattes muligheter for faglig utvikling i sine stillinger.

AUF vil:

- Avvikle anbudsordningen innen barnevernet, og erstatte de kommersielle aktørene med offentlige eller frivillige ikke-kommersielle aktører
- Styrke økonomien i det kommunale barnevernet, og øremerke midlene som bevilges kommunene
- Utvide retten til ettervern fra 23 til fylte 25 år og at de to siste årene sees på som en overgangsfase der andre institusjoner blir koblet til (nav, psykisk helse e.l.) og at man prioriterer samarbeidsmøter med disse
- At det statlige barnevernet opprettholdes med et særtjenesteansvar
- At alle barnevernstjenester skal ha en minimumsbemanning på 5 årsverk, og at dette sikres gjennom en regionreform
- Sette en maksgrense for antall saker en saksbehandler kan ha i barnevernet
- At alle ansatte i barnevernet må sikres muligheter til veiledning, etterutdanning og videreutdanning
- Bruke kjønnskvoltering for å få flere menn inn i sosialfaglige utdanninger, som sosionom og barnevernspedagog
- Forbedre og styrke koordinering mellom barnevernet, BUP og NAV slik at færre faller utenfor arbeidslivet i voksen alder
- At det åpnes en døgnåpen direktelinje til barnevernet, slik at de som trenger det har større mulighet til å få den hjelpen de ønsker
-
- At alle barn skal få opplyst at de har rett til innsyn i sin egen sak etter at de har fylt 15 og unntakene loven gir mulighet for kun skal benyttes i svært spesielle tilfeller

- Ha et obligatorisk turnusår i sosialarbeiderutdanningen
- At sosialarbeidertittelen må vernes av autorisasjon på linje med andre yrker i sosialsektoren
- Satse mer på rekruttering av fosterforeldre og at disse får en god opplæring
- Jobbe for at flere enslige og likekjønnede par blir vurdert og akseptert som fosterforeldre
- At det tilstrebes at søsken plasseres i samme fosterfamilie eller adoptivfamilie
- At barna får faste saksbehandlere i barnevernet
- Samordne det økonomiske ansvaret for, og koordinering av fosterhjem i kommunene og BUF-etat
- At barn som er tvangsflyttet skal ha krav på samvær med biologiske søsken også når de biologiske foreldrene er fratatt all omsorgsrett og at dette skal være hjemlet i barnevernloven
- Sikre at ansatte i barnehage og skole har god nok kunnskap i å oppdage omsorgssvikt og vold i nære relasjoner og gode rutiner for melding til barnevern og politi ved slik mistanke
- At barnets beste skal gå foran det biologiske prinsipp og at dette presiseres i barnevernloven
- Kommunen skal kunne ta over det helhetlige ansvaret for barnevernstjenesten dersom de kan vise til gode resultater
- Det skal opprettes en uavhengig evalueringskommisjon som skal evaluere barnevernets arbeid
- At det skal utføres jevnlige brukerundersøkelser for barn under barnevernets omsorg, samt andre berørte barn, for å kartlegge hvordan barn og unge opplever å bli møtt og kommunisert med

2.1.3 Barnefattigdom

Mange barn i Norge vokser opp i fattige familier. Lite økonomiske ressurser i familien kan føre til at barn blir ekskludert sosialt, og for barn kan det være en stor påkjenning å være den som ikke har råd til å være med på fritidsaktiviteter. Det er viktig at velferdsstaten stiller opp for alle. Barnefattigdommen må bekjempes med forskjellige tiltak og innenfor ulike politiske arenaer.

AUF vil:

- Innføre et nasjonalt kulturkort for barn og unge under 20 år, samt utvikle et opplevelseskort i alle fylker som barn med utfordrende levekår kan benytte seg av
- Øke tilskuddene til frivillige organisasjoner, som idrettslag, korps, frivillighetssentraler, friluftsliv-, barne- og ungdomsorganisasjoner, for at den økonomiske terskelen til å ta del i organisert fritidsaktivitet reduseres
- At det settes i gang et større nasjonalt utredningsarbeid for å få en bedre oversikt over levekårene hos barn som lever under fattigdomsgrensa
- Pålegge kommunene å gjennomføre en levekårsundersøkelse, samt utarbeide handlingsplaner for reduksjon i fattigdom
- Styrke samarbeidet mellom de ulike forvaltningene som møter familiene
- At det innføres nasjonal gratis hall- og baneleie for idrettslag

2.1.4 Barnetrygd

Barnetrygden er i dag en universell stønadsordning til alle barn under 18 år, med bosted i Norge. Summen som utbetales har stått stille siden 1996, og har dermed i praksis gått ned. AUF foreslår å doble barnetrygden, og sikre at den justeres

jevnlig i takt med grunnbeløpet i folketrygden. AUF ønsker at barnetrygden fremdeles skal være universell, men for å få en bedre fordelingsmessig profil bør barnetrygden skattlegges på lik linje med vanlig inntekt.

AUF vil:

- Doble barnetrygden og skattlegge den
- At alle familier får velge hvilken av de foresatte som skal få utbetalt barnetrygden, og ikke at den automatisk går til mor som i dag
- I tilfeller hvor barn har blitt bortført av familiemedlemmer skal utbetalingen av barnetrygden fryses og settes på sperret konto til barnet og kan fradømmes
- At Svalbard- og Finnmarkstillegget gjeninnføres

2.1.5 Asyl- og flyktningbarn

Mange barn vokser opp på asylmottak. Asylmottakene er i liten grad tilrettelagt for barn og unge. Saksbehandlingen for barnefamilier og enslige mindreårige må prioriteres, slik at minst mulig av barndommen tilbringes på mottak. God barnefaglig oppfølging er viktig på mottakene.

Hver uke forsvinner det i gjennomsnitt ett barn fra norske asylmottak som ikke kommer til rette igjen. Dette er en uholdbar situasjon. Å gi barnevernet ansvar for alle enslige mindreårige asylsøkere er et tiltak mot forsvinninger. I tillegg må arbeidet for de barna som er forsvunnet intensiveres og forbedres.

AUF vil:

- At barnevernet, gjennom barnevernlovens kapittel 5A, skal få direkte omsorgsansvar for alle enslige asylsøkende barn som kommer til Norge, også de mellom 15 og 18 år
- Opprette egne avdelinger på asylmottak for kvinner og barn, og at asylsøkende familier får tilbud om bolig utenfor asylmottaket
- Gi asylsøkere og ureturnerbare rett på barnehage og videregående skole
- At det opprettes en enhet som har ansvar for å koordinere og følge opp de ulike instansenes arbeid i forbindelse med forsvinninger av barn fra mottak
- Ha en bedre og mer tilpasset vergeordning
- Ha prøveprosjekter med "asylvenner" der asylmottak, skoler og frivillighet samarbeider om å skape arenaer der unge på asylmottak kan komme inn i lokalmiljøet og bli kjent med andre på samme alder

2.2 Utdanning som døråpner

Kunnskap åpner dører, og gjennom fellesskolen skal barn og unge gis muligheten til å nå sine mål. Kunnskap skal ikke være forbeholdt noen, men gjennom gode ordninger skal alle sikres de samme mulighetene.

Derfor handler utdanning om velferd.

2.2.1 En visjon for utdanning

Den norske skolen er avhengig av å fornye seg i takt med eleven, arbeidslivet og samfunnet forøvrig. Samfunnet krever stadig ny kunnskap og den enkelte elev vil bli møtt med strengere krav til kompetanse og omstillingsevne. De viktigste ressursene for å utvikle skolen er dyktige og motiverte lærere, allsidige og moderne skoleanlegg, ansvarlige, arbeidsomme og engasjerte elever, og lokalsamfunn og skoleeiere som tar ansvar også for det faglige innholdet i skolen. Elever, foresatte, lærere og skoleledelse må i fellesskap finne fram til den beste organiseringen av skolehverdagen.

2.2.2. Utdanning for fremtiden

Grunnmuren i velferdssamfunnet, er arbeid. Lav arbeidsløshet er nøkkelen til Norges suksess som velferdsstat, og nøkkelen til arbeid, er utdanning. Samfunnets behov for ufaglært arbeidskraft går stadig nedover. Ungdom som ikke fullfører videregående, har hyppigere bruk for ytelser fra staten senere i livet. Derfor er det samfunnsøkonomisk lønnsomt å investere store summer for at flere skal fullføre og bestå videregående. I et velferdsperspektiv er derfor kampen mot frafall i videregående, avgjørende.

Det høye frafallet vitner om at dagens videregående skole ikke er tilpasset det store mangfoldet av elever som går på videregående. AUF ønsker derfor å gjøre den videregående skolen mer fleksibel, variert og praksistrettet. AUF ønsker blant annet tiltak som ekstraoppfølging, flere veier til godkjent sluttkompetanse, samt sommerskole. Smidige overganger gjennom hele utdanningsløpet er også viktig. Det må forebygges for å begrense antall feilvalg, men samtidig gjøre terskelen lav for å rette opp feilvalg i etterkant. Derfor må vi sørge for at elever gjør opplyste valg, gjennom en god rådgivningstjeneste og muligheter til å teste ulike yrker og utdanningsprogrammer. Slik øker vi elevenes motivasjon og læringsutbytte. I dag har ungdom større sjanse for å fullføre videregående dersom foreldrene har høy utdanning og inntekt, enn hvis foreldrene har lav utdanning og inntekt. Det kan ikke AUF akseptere.

AUF vil:

- Ta prosjektet NyGIV over i en ny fase – NyGIV2 – som fortsetter satsingen på å få ned frafallet gjennom nye tiltak som bidrar til at flere fullfører og består
- Sikre tilpasset opplæring, med ekstraoppfølging for elever med særlige utfordringer i enkelte fag
- Ta i bruk vekslingsmodeller på videregående skole for å sikre mer tilpassa løp for den enkelte elev/lærling
- Innføre utvidet mulighet til plogging av fag, det vil si ha færre fag samtidig med mulighet for å gjøre seg ferdig med faget i løpet av et halvt skoleår
- Opprette flere veier til godkjent sluttkompetanse, deriblant utvide muligheten til opplæring i bedrift og anerkjenne grunnkompetanse
- Gjennomgå alle utdanningsløp som fører til



yrkeskompetanse, og vurdere om flere av disse kan innrettes med læretid og fagprøve.

- Innføre en ordning med at elever med godkjent fagbrev gis muligheter til å gå videre til høyere utdanning, ved at de regnes som generelt studieforberedte. Det skal legges til rette for nødvendige forkurs, etter modell fra Y-veien.
- Stille kompetansekrav til de som skal jobbe med sosialpedagogisk rådgivning og utdannings- og yrkesrådgivning
- Utvikle en norm for antall ansatte rådgivere i skolen
- Styrke rådgivningstjenesten i ungdomsskolen vesentlig for å gi elevene bedre kunnskap og forutsetninger for videre utdanningsvalg
- Sørge for at rådgivere på videregående skoler har god kjennskap til alle studieveier innen høyere utdanning, som skal bidra til opplyste valg, som videre kan bidra til å få ned frafallet i høyere utdanning
- Tilby sommerskole i fag som eleven ikke har bestått, slik at eleven får en mulighet til å bestå før neste skoleår begynner og dermed sikre de opptak
- At elever som ikke består et fag likevel skal få opptak til neste skoleår
- Opplæringsretten mellom 21 og 25 står i veien for å gi ungdom den nødvendige kompetansen til å delta i arbeidslivet. Dette hinderet må fjernes
- Erstatte utdanningsprogrammet Medier og kommunikasjon i videregående opplæring med mediefagforydypning på Studiespesialisering og nye yrkesfaglige studieprogram under Design og håndverk
- Sikre at utstyrssituasjonen og faglig innhold for elever og lærlinger til enhver tid er oppdatert, både faglig og utstyrsmessig
- At alle videregående skoler skal pålegges å tilby minst én forberedelsesdag med faglærer før eksamen i alle fag, ikke bare i et utvalg fag slik det er i dag.»

2.2.2 Privatskoler

AUF er motstander av privatisering av skolen. AUF mener det er kun skoler som er et godkjent pedagogisk alternativ til den offentlige skolen, som skal kunne få statsstøtte. Det er samtidig nødvendig å begrense oppstarten av slike skoler, AUF vil at kommuner og fylkeskommuner skal kunne ha vetorett mot oppstart av private skoler.

AUF vil hindre at flere skoler basert på livssyn og religion etableres, og vil derfor fjerne statsstøtten til disse skolene. Kontrollen med de religiøse skolene som eksisterer i dag må bli bedre, og alle skal forholde seg til nasjonalt gitte lærerplaner.

AUF vil:

- Hindre at skoleeiere skal kunne ta utbytte, og ha en enda strengere kontroll med hvordan skoleeierne bruker datterselskaper for å omgå regelverket
- Endre loven slik at det ikke kan gis statsstøtte til å starte opp religiøse og livssynsbaserte skoler
- Kun gi skoler med et klart pedagogisk alternativ til den offentlige skolen statsstøtte, men begrense omfanget ved at det er avhengig av enighet med skoleeier i kommunen/fylkeskommunen
- Hindre private skoler fra å ta utbytte

2.2.3 Fellesskolen – den viktigste inkluderingsarenaen

Fellesskolen skal være en kunnskapsarena som sørger for at alle elever utvikler seg faglig og sosialt. I tillegg til en kunnskapsarena er fellesskolen en viktig inkluderingsarena hvor elever fra forskjellige sosial og kulturell bakgrunn møter

hverandre og lærer forståelse, toleranse og respekt.

Nøkkelen til god inkludering er språk. Skolen må både fokusere på morsmålsundervisning og tilrettelagt norskundervisning der det er nødvendig. Morsmålundervisning er et viktig verktøy for styrket språkforståelse. I dag kan minoritetsspråklige elever følge læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter til de behersker norsk tilstrekkelig til å følge ordinær læreplan. Disse elevene følger imidlertid den ordinære undervisningen. Alle barn, uansett funksjonsnivå, skal ha like forutsetninger i fellesskolen. AUF vil derfor prioritere arbeidet med universell utforming av skolebygg og tilrettelagt opplæring.

AUF vil:

- At kampen mot mobbing og diskriminering i skolen skal ha høy prioritet og jobbes systematisk med, og at alle kommuner skal ha en handlingsplan for hvordan de jobber mot mobbing
 - Prioritere arbeidet for universell utforming og tilrettelagt opplæring
 - Ansette flere spesialpedagoger i den norske skolen for å bistå elever med nedsatt funksjonsevne
 - Justere skolegrenser, der hvor dette er hensiktsmessig, slik at andelen minoritetsspråklige elever per skole jevnes ut
 - At alle skal ha tilgang til morsmålundervisning
 - Begrense bruken av innføringsklasser, men sikre at alle integreres så raskt som mulig i ordinær undervisning
- At vedtak om at elever skal følge alternativ læreplan bør følges av ekstra midler til pedagogisk støtte i klasserommet
- Innføre aktiv påmelding til religiøse aktiviteter i skolehverdagen

2.2.4 En helhetlig skoledag – for det hele mennesket

Framtida krever allsidige mennesker med sammensatt kompetanse. Vårt svar på denne utfordringen er å gjøre skoledagen mer helhetlig, og vi vil dekke elevenes behov for aktivitet, kreativitet og næring. Hvordan vi oppnår en bedre skole handler om å sikre både faglig kvalitet og god tilrettelegging. Det er denne kombinasjonen som fører til opplagte elever og best læring.

Skolen skal være en levende arbeidsplass gjennom hele dagen. Det skal være en arena for aktivitet, forberedelser, selvstudium, læring, samarbeid og utvikling. Både elever og lærere skal bidra til at skolen blir givende og profesjonell, og dette skal danne grunnlag for å utvikle gleden ved å lære på den enkelte skole.

Ansvar for egen læring har lenge vært et viktig prinsipp i norsk skole. Dette har ført til at elevene har færre klare rammer og mindre oppfølging fra lærerne. Dessuten vil dette reprodusere sosiale forskjeller, da ansvaret for oppfølging i stor grad har blitt lagt til foreldrene. AUF mener det er skolens ansvar å utdanne barna, og gi alle barn like muligheter. Det er riktig å vende skolen bort fra tanken om ansvar for egen læring, og heller satse på tett oppfølging fra skolen.

AUF vil:

- Ha bedre vedlikehold og godt inneklima i skolene gjennom å styrke rentekompensasjonsordningen for skolebygg, slik at det blir lettere for kommunene å sikre godt fysisk læringsmiljø

- Sikre tett oppfølging gjennom en ressursnorm på skolenivå der hver skole ikke kan ha mer enn 15 elever per lærer på 1.–4. trinn og 20 elever per lærer på 5.–10. trinn
- Etablere integrert studietid, altså tid til å gjøre lærergitte oppgaver, gjennom hele grunnskolen. Tida skal brukes til egenjobbing, med hjelp av lærere eller annet kompetent personale
- Integrere fysisk aktivitet hver dag i skolen, fra 1. til 10. trinn, samt øke fokuset på fysisk aktivitet også i den videregående skolen. Dette skal komme i tillegg til ordinære gymtimer
- Innføre et gratis og sunt måltid, i tillegg til frukt i grunnskolen
- Ha en nasjonal norm for sunne skolekantiner på videregående skoler
- At utfordringer tilknyttet psykisk helse, med spesielt fokus på kroppspress og spiseforstyrrelser skal være en del av kompetansemålene i fag som kroppsøving, naturfag og samfunnsfag
- Styrke svømmeopplæringa i skolen, og at reglene om obligatorisk deltakelse håndheves sterkere

2.2.5 Elevenes praktiske evner

Frafallet er størst på yrkesfagene, og spesielt blant gutter. Det forteller oss at vi i større grad må tilrettelegge for elever som ønsker å satse på praktiske fag. AUF likestiller gode evner med hendene med kloke hoder, og det må skolen også gjøre.

I framtida er vi avhengige av gode fagarbeidere, og da kan vi ikke stå og se på at så mange faller fra disse utdanningene. Ungdom må få teste ut ulike yrker tidlig, slik at de har mulighet til å finne ut hva de ønsker å jobbe med. De må videre kjenne igjen relevansen for arbeidslivet i utdanningsløpet sitt. Det innebærer også en storsatsing på å sikre alle som ønsker det læreplass.

AUF ønsker fleksible opplæringstilbud i videregående skole, som for eksempel tilbudet innen tekniske og allmenne fag (TAF). Opplæringen på TAF skjer i samarbeid mellom den videregående skolen og lokalt næringsliv. Etter fire år oppnår eleven dobbel kvalifikasjon, både fagbrev og studiekompetanse. Den teoretiske opplæringen får eleven ved en av TAF-skolene, og den praktiske opplæringen får man ved en av samarbeidsbedriftene i TAF-ordningen.

AUF vil:

- Gjøre opplæringen i ungdomsskolen mer praktisk og variert, slik at alle elever får økt motivasjon og større læringsutbytte
- Innføre flere nye valgfag i ungdomsskolen, og kvalitetssikre det faglige utbyttet en får av disse, slik at elevene i større grad får følge egne faglige interesser og får mulighet til å tilegne seg kunnskap på mer praktiske måter
- At elevene får større muligheter til utplassering i arbeidslivet
- Videreutvikle arbeidslivsfaget, slik at elevene er bedre rustet til å velge utdanningsprogram på videregående skole
- Bidra til mer innovasjon, kreativitet og nytenking blant elevene, blant annet gjennom økt satsing på elev-, ungdoms- og studentbedrifter gjennom kompetansemålene
- Øke gjennomføringsprosenten i videregående opplæring og øke læringsutbyttet gjennom en mer praktisk, variert og relevant opplæring i alle fag
- Gjøre fellesfag og programfag på yrkesfaglige linjer mer praktiske og yrkesrettede

- Innføre nye muligheter i opplæringsløpene slik at det blir mulig å veksle mellom skole og praksis gjennom hele opplæringen
- Bidra til et krafttak for flere læreplasser, gjennom at det offentlige tallfester offensive målsettinger for antall læringer de skal ta inn
- Gi elever som ikke får ordinær læreplass muligheten til å fullføre sin utdanning gjennom å tilby toårig praksisbasert opplæring i skole med mål om fagbrev
- Utvikle alternative modeller til dagens ordning med to år i skole og to år som lærling, slik at eleven tidligere kommer i kontakt med arbeidslivet
- Utvide TAF-ordningen til alle fylker og linjer der det er lokalt hensiktsmessig
- Det offentlige må stille krav om at det er aktive læringer ved anbud, og at dette blir kontrollert
- Pålegge alle offentlige aktører, kommuner og virksomheter å fastsette klare og forpliktende mål for antall læreplasser i deres regi slik at alle får gjennomført utdanninga si, og samfunnet får nok kvalifisert arbeidskraft
- Videreutvikle ordningen med opplæringskontor for å gi bedre oppfølging av både læringer og lærebedrifter
- Utdanne hele mennesker i et skolesystem som fremmer kritisk og selvstendig tenkning
- Etablere veier fra høyere utdanning til yrkesfaglig utdanning

2.2.6 Like muligheter til utdanning

Velferdsstaten skal legge til rette for at alle kan ta en god utdanning. Alle skal ha lik rett på utdanning, og ordninger med stipend og lån er med på å sikre dette. Dette skal både elever i videregående opplæring og studenter i høyere utdanning nyte godt av. Lånekassen er mye bedre skikket til å ta seg av dette, enn private aktører.

Studentvelferden er med på å sikre at alle har de samme mulighetene til å ta høyere utdanning. For å skape en reell tilgjengelighet er det nødvendig med gode stipend- og studielånsordninger, et system som er tilpassa ulike behov med for eksempel kveldsundervisning, samt tilgang på bolig og barnehage i tilknytning til studiested.

Alle studenter skal ha mulighet til å være fulltidsstudent, men det er også en verdi i det å gjøre noe parallelt med studiene. Det må bli lettere å ta høyere utdanning som deltidsstudent ved siden av jobb. Da er det nødvendig med mer undervisning på kveldstid på universiteter og høyskoler. De desentraliserte utdanningsmulighetene må styrkes og kvalitetssikres.

AUF vil:

- Øke satsene på utstyrsstipend for den videregående skolen, og gjennomgå disse for å sikre at de reelle utgiftene dekkes
- Styrke stipendordningene for borteboere i den videregående skolen
- At studentsamskipnader skal drifte studentvelferden på studiestedene, sammen med det offentlige
- Ikke at det innføres skolepenger for internasjonale studenter eller andre
- Starte opptrappingen av studiestøtten til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden, utbetale støtten over 11 måneder i året og øke stipendgraden til 50 %
- Innføre 12 måneders støtte for heltidsstudenter med barn under 18 år
- At studenter som rammes av sykdom ikke skal miste sykestipendet selv om de har rett til sykepenger eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden i sykdomsperioden

- Følge opp kravet om universell utforming ved alle kommunale og fylkeskommunale skoler
- At både undervisning, eksamen og fysiske forhold ved høyere utdanningsinstitusjoner er tilrettelagt slik at studenter med funksjonsnedsettelse har likeverdige muligheter til høyere utdanning
- Gjøre det enklere for voksne som har behov for det å få tilbud om videregående opplæring på arbeidsplassen
- Utvide ordningen med Basiskompetanse i arbeidslivet (BKA)

2.2.7 Digital revolusjon i skolen

Både grunnskole og videregående skole må gjenspeile dagens samfunn som i stor grad er basert på digitale hjelpemidler. AUF har stor tro på en skole som utnytter verktøy som allerede engasjerer ungdom og mener det ligger et stort uutnyttet potensiale skolene bør inspireres av. Digitale ferdigheter er i dag sidestilt med andre grunnleggende ferdigheter i læreplanen og bør derfor styrkes gjennom lærerutdanningen og etter- og videreutdanning for lærere.

AUF vil ha en digital revolusjon i skolen. Alle skoler skal ha oppdaterte læremidler og i en tilstrekkelig mengde. Bruk av digitale læremidler skal finne sted i samtlige fag i skolen og være en naturlig del av skolehverdagen, både av læreren og av elevene.

Mobiler og andre digitale hjelpemidler kan være et uromoment i undervisnings- og arbeidssituasjoner. Fokus på riktig og nyttig bruk er viktig.

AUF vil

- Ha en digital revolusjon i skolen som gjenspeiler samfunnet hva gjelder bruk av digitale hjelpemidler
- Ha en nasjonal kampanje for mer bruk av digitale midler i skolen
- At alle elever på videregående skole skal ha rett på gratis digitale læringsverktøy
- At alle skoler skal ha en bevisst strategi for bruk av digitale midler
- Utdanningsdirektoratet skal legge til rette for bruk av digitale hjelpemidler blant annet gjennom å utvikle programmer og applikasjoner til bruk i undervisningen
- Ha stort fokus på riktig bruk av digitale læremidler i skolen
- Ha større fokus på nettsikkerhet og nettvett
- Det skal legges større vekt på IKT-opplæring i lærerutdanningen for å bedre læreres kompetanse på dette feltet
- Innføre bruk av digitale verktøy ved eksamen ved høyere utdanningsinstitusjoner

2.2.8 Samfunnets behov for kompetanse i framtida

Samfunnet har et ansvar for at det utdannes nok personer til det som vil bli etterspurt i framtida. Dette må gjøres gjennom god rådgivning om arbeidsmuligheter til elever som står overfor utdanningsvalg. Men også gjennom opprettelse av studieplasser innen gitte felt kan man bidra til å sikre at samfunnets behov for arbeidskraft dekkes.

Det må opprettes flere studieplasser innen grønne utdanninger, samt styre utdanninger som tidligere har gitt kompetanse innen petroleum, til heller å fokusere på fornybare næringer.

Det er nødvendig å innføre kjønnspoeng og likestillingsstipend for å sikre jevnere

kjønnsfordeling på en rekke studier innen høyere utdanning. Spesielt gjelder dette innen ulike helsefag, samt tekniske fag.

AUF vil:

- At det skal drives aktiv rekruttering av underrepresentert kjønn på en rekke studieretninger i den videregående skolen, og at det særlig jobbes aktivt for å få flere til å velge utdanninger innen helse og omsorg
- At fylkeskommunen sammen med partene i arbeidslivet tilpasser antallet elevplasser etter arbeidslivets behov, dette for å forhindre lærlingeledighet
- At høyskole og universiteter i større grad skal tilby studieplasser på utdanningsløp samfunnet etterspør, og kutte ned på antallet studieplasser innen utdanningsløp som ikke etterspørres
- Innføre kjønnspoeng og likestillingsstipend når et kjønn er representert med mindre enn 30 prosent
- Gjøre det mer tilgjengelig for ufaglærte med nok praksis å ta fagbrev i sitt yrke

2.2.9 Struktur og organisering i høyere utdanning

Høyere utdanning skal i hovedsak være et offentlig ansvar. Da må også det offentlige ha en bevisst politikk for hva slags utdanningssystem vi skal ha. AUF mener at det ikke skal opprettes flere universiteter i Norge, men at det bør bli gjort en kritisk gjennomgang av strukturen i høyere utdanning og hvilke studieprogram som skal tilbys hvor.

AUF mener at høyskolenes primære oppgave skal være å tilby yrkesrettede utdannelser. Det skal ikke være et mål at alle typer utdanninger tilbys overalt, men at institusjonene i større grad spesialisere seg for å sikre et godt nok fagmiljø. Studier som ikke er gode nok må legges ned.

AUF vil:

- Gjennomføre en strukturreform i høyere utdanning med mål om klarere ansvarsfordeling mellom universitet og høyskoler og hvilke studieprogrammer som skal tilbys hvor
- Endre NOKUTs retningslinjer slik at det ikke opprettes flere universiteter i Norge
- At forskningsressurser ikke spres for tynt ut, men samles i gode fagmiljøer
- At høyskoler og universiteter i større grad skal tilby studieplasser på utdanningsløp samfunnet etterspør
- Se på finansieringsmodellen i høyere utdanning for å se om den kan være med på en mer positiv måte å samle større fagmiljøer på alle de enkelte universitetene
- At det etableres en statlig tilskuddsordning til koordineringsoppgaver knyttet til desentraliserte tilbud i høyere utdanning
- Utvikle en infrastruktur med regionale karrieresentre i hvert enkelt fylke for både enkeltpersoner og organisasjoner/bedrifter
- Stimulere universiteter, høyskoler, fagskoler og studieforbund til å skape mer fleksible studiemuligheter. Studier bør kunne gjøres på internett, gjennom for eksempel bruk av streaming og podkasting av forelesninger via regionale karrieresentre eller andre «utenfor campus»-løsninger – også samtidig som man er i jobb
- At høyskoler og universiteter i større grad skal tilby studieplasser på utdanningsløp samfunnet etterspør og t støtten institusjonene mottar på sikt skal henge tettere sammen med dette.

2.3 Tak over hodet – en rettighet

Tak over hodet er viktig for alle i alle livets faser. Det å bo under tilfredsstillende forhold er avgjørende for helse, utdanning, arbeid og samfunnsdeltagelse.

Derfor handler bolig om velferd.

2.3.1 Aktiv boligpolitikk

I dag er store deler av ansvaret for boligutbyggingen hos private utbyggere og lite av ansvaret tas av kommunene og stat ved regulering. Dermed blir kortsiktig profitt og prismaksimering ved salg av nye boliger vektlagt i større grad enn kommunens og menneskers behov. AUF mener dette ikke er tilfredsstillende, og ønsker at det offentlige skal ta større ansvar for utbygging av boliger med mål om å selge og ut. AUF mener retten til en god bolig og tryggheten i et anstendig bomiljø er et felles ansvar.

Kommunene må igjen ta kontrollen over boligpolitikken. De må benytte seg av rollen de har gjennom Plan- og bygningsloven, der kommunen selv kan bestemme hva som er ønskelige prosjekter. Lovpålagte boligplaner i alle kommuner er et minstekrav, og det det burde øremerkes boliger for ungdom og førstegangsetablerere.

Det er nødvendig med tettere samarbeid mellom kommuner, borettslag og Husbanken. Før stilte ofte kommunene rimelige tomter til disposisjon, slik at borettslaget kunne realisere boligprosjekter med finansiering fra Husbanken. I dag skjer dette sjeldent. Kommunene selger tomter til høystbydende blant private utbyggere, ofte uten noen plan for hva slags boliger som trengs. Dette bidrar til press i boligmarkedet, og høyere boligpriser. I framtiden må tomter og byggegrunn stilles til rådighet for ikke-kommersielle aktører som borettslag.

Deler av boligmarkedet må igjen prisreguleres. Borettslagsleiligheter er et naturlig utgangspunkt. De må skjermes for markedsprisene, slik at flere får råd til å kjøpe seg inn. Våre naboland skjermer deler av boligsektoren, og AUF mener dette også må gjøres i Norge.

Det må bygges et stort antall ikke-kommersielle utleieboliger, og vedtas en egen lov for utleie som gjelder for disse boligene. Økt medbestemmelse, styrkede rettigheter for leieboere og fastsatte priser må stå sentralt i denne loven. Slik kan man tilby gode og rimelige leiligheter, noe som vil bidra til å holde prisene i det private leiemarkedet nede. Private utbyggere, kommune og borettslag kan være sentrale aktører for å finne løsninger som ligger mellom *eie* og *leie*, der unge eksempelvis leier en leilighet, men opparbeider forkjøpsrett mens de betaler. Dermed vil de eie en stadig større del av boligen etter som de betaler leie.

AUF vil:

- Ha en sterkere regulering av husleiemarkedet for å dempe prisene
- At staten skal bidra til finansiering for kommuner som gjør strategiske tomtekjøp
- At husbankens utlånsrammer må økes vesentlig, slik at flere får tilgang til rimeligere lån
- Utvide bostøtteordningen slik at flere som har behov får tilgang til å etablere seg i gode boliger
- Opprette en nasjonal boligplan som pålegger kommunene å

- bygge nok boliger
- Gi kommuner forkjøpsrett ved omregulering av LNF-områder (landbruks-, natur- og friluftsområder)
- At kommunene tar mer ansvar for boligbyggingen, blant annet gjennom kommunale tomte- og utbyggingsselskap som kjøper opp arealer, anlegger vei, vann og kloakk og selger ferdigregulerte tomter videre til private utbyggere, eller står som byggherre selv
- At kommunene må legge til rette for kommunale tomter og rimelige boliger for førstegangsetablerere og studentboliger
- Opprette flere «leie for å eie»-prosjekter
- At kommunene, i samarbeid aktører som boligbyggelagene, bygger boliger til kostpris
- At kommuner som ikke eier 2 prosent av boligmassen i kommunen bør bruke forkjøpsretten på 10 prosent av all nybygd boligmasse inntil denne grensen er nådd

2.3.2 Skattereform for sosial boligpolitikk

Skattefordelene ved eie gir sterke insentiver til å investere i bolig. Eierlinja underbygges gjennom gunstig beskatning av eid bolig. Gjennom særordninger i skattesystemet subsidieres boligeiere indirekte med om lag 55 milliarder kroner i året, mens den offentlige ressursbruken for å bistå vanskeligstilte med bolig er beregnet til 7 milliarder kroner. Med dagens ordning subsidierer staten både eiendoms-spekulantene og velstående mennesker som investerer i flere boliger. En konsekvens av dette er sterkere prisutvikling i boligmarkedet, noe som bidrar til større risiko og større barrierer for vanskeligstilte som skal skaffe seg en bolig og er et problem for alle som har et reelt boligbehov. Skattefordelene er høyere jo større boligformuen er, slik at subsidiene blir størst til dem med de største boligformuene. Derfor ønsker AUF en skattereform som gjør skattefordelene ved å eie bolig mindre.

AUF vil:

- Skattefordelene ved høye boliglån senkes og at innsparingen går til boligformidling
- Sette tak for størrelsen på lån med rentefradrag opp til 1 millioner kroner per låntaker og fjerne rentefradrag på sekundærbolig
- Fryse BSU-ordningen (Boligsparing for ungdom) på 25.000 kroner i året, og 200.000 kroner totalt
- At sekundærboliger lignes til full markedsverdi
- Startlån skal være tilgjengelig for ungdom som egenkapital og skal vurderes etter inntekt og formue

2.3.3 Kommunale boliger

Trygge og anstendige boforhold formidlet gjennom kommunen er en hjørnestein i velferdssamfunnet. Det er avgjørende fordi mennesker som bor i kommunale boliger ofte er i en vanskelig livssituasjon, og en trygg bosituasjon vil være med på å gjøre livet bedre og mer stabilt.

Mange steder er det ikke nok kommunale boliger til å dekke det behovet. I tillegg er det store utfordringer med uverdige boforhold og mangel på oppgradering og vedlikehold. AUF mener alle kommuner skal stille med nok kommunale boliger som holder en fastsatt nasjonal standard. Kommunene må ikke bygge

kommunale boliger for tett på hverandre, men bygge/kjøpe boliger spredt.

AUF vil:

- Sikre barnefamilier kontinuitet i boforhold i kommunale boliger ved å ta vekk treårskontraktene
- Ha familievennlige kommunale boliger som sikrer barn trygge og tilfredsstillende oppvekstsvilkår, barnefamilier skal ikke samles i samme boligkompleks som rusmisbrukere
- At man i alle byer må tilrettelegge for husrom for husløse enten gjennom kommunale ordninger, eller gjennom frivillige organisasjoner. Dette skal tilbys uavhengig av hvor mange grader gradestokken viser

2.3.4 Bosetting av flyktninger

På norske asylmottak venter mange mennesker med innvilget opphold, på å få tildelt en kommune å bosette seg i. Med dagens ordning anmoder Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) hver enkelt kommune om å bosette et gitt antall flyktninger beregnet ut fra kommunens folketall og kapasitet, men hver enkelt gjør selv vedtak om antallet de ønsker å bosette. Mange kommuner bosetter færre flyktninger enn hva forutsetningene tilsier, noe som gjør at antallet som venter i mottak fortsetter å øke.

AUF mener dagens ordning om bosetting av flyktninger ikke fungerer og mener derfor at kommunene kan komme med innspill om antallet de kan imot, men at staten (IMDI) tar den endelige avgjørelsen.

AUF vil:

- Staten (IMDI) tar den endelige avgjørelsen om hvor mange flyktninger som bosettes i hver kommune, i tett dialog med den enkelte kommune. Flyktnings eget ønske om bosted skal tillegges vekt, men IMDI og kommunen tar den endelige avgjørelsen.
- Øke og justere integreringstilskuddet som følger med flyktninger til kommunen der de bosettes, i henhold til lokale boligpriser og eventuelt andre tungtveiende hensyn

2.3.5 Studentboliger

En stor del av studenters inntekter låses opp i bokostnader. Studentboliger skal være et virkemiddel for å kjøle ned leiemarkedet, og gi rimelige boliger til studenter som ønsker det. AUF ønsker en studentboligdekningsgrad på 25 prosent. For å nå denne dekningsgraden er det nødvendig at det kommer store bevilgninger til utbygging av studentboliger de neste årene. Storbyene må i framtidige runder prioriteres, da dette er områder hvor presset er størst.

I dag er det Studentsamskipnadene som står for utbygging av studentboliger, og overskuddet brukes til studentvelferd. Dette er positivt, og AUF ønsker at studentsamskipnadene også i framtiden skal være ansvarlige for studentboliger.

AUF vil:

- Bygge 5.000 studentboliger i året fram til målet om en dekningsgrad på 25 prosent er nådd. Målet om dekningsgrad må tilpasses i byer der det er en stor andel studenter

- Definere studentboliger som et eget arealformål i Plan- og bygningsloven
- Øke kostnadsrammen for å kompensere for generell pris- og kostnadsutvikling
- Øke tilskuddsandelen til 50 prosent av kostnadsrammen for å gjøre studentboligene til et rimeligere alternativ enn det private markedet
- Øke kostnadsrammen for studentboliger som bygges etter krav om tilgjengelighet i byggeteknisk forskrift (Tek 10)
- Ha statlig tilskudd til generelt vedlikehold av studentboliger
- Gi en større andel av tildeling til de store byene
- At studentsamskipnader også i framtiden skal være ansvarlig for utbygging

2.4 Arbeid til alle

Arbeid gir den enkelte noe å leve av og noe å leve for. En jobb å gå til gir mening, glede og utfordringer. Et godt og inkluderende arbeidsliv er det viktigste redskapet for å bekjempe fattigdom og sikre god folkehelse.

Derfor handler arbeid om velferd.

2.4.1 Arbeid for velferd

Norge har lav arbeidsledighet og høy sysselsetting. Likevel er vi avhengige av at flere bidrar og at så mange som mulig står i arbeid. Fast inntekt gir trygghet og muligheter. Det gir grunnlag for aktiv samfunnsdeltakelse hvor mennesker bidrar etter evne og får etter behov. Det gir verdighet og selvrespekt for enkeltmennesket, samtidig som det bidrar til at disse kan realisere egne mål og drømmer. Den norske velferdsstaten bygger på at så mange som mulig er i jobb, og bidrar til verdiskapning.

AUF mener det er uakseptabelt at mennesker som ønsker å bidra ikke slipper til. Ingen skal bli diskriminert i det norske arbeidsmarkedet. Det er en sløsing med ressurser at mennesker går unødvendig arbeidsledige. Et arbeidsliv med høy deltakelse og produktivitet er en forutsetning for vår felles velferd. Deltakelse i yrkeslivet er en forutsetning for inkludering, fellesskap og sosial utjevning. Derfor er det et politisk ansvar å sørge for at færre faller utenfor arbeidslivet. Det er et politisk ansvar å sørge for små forskjeller og store muligheter for alle, hvor enda flere bidrar og står i jobb lengre.

AUF vil gjøre det lettere å komme inn i arbeidslivet og vanskeligere å støtes ut. Arbeidslinja ble introdusert her til lands i forbindelse med Attføringsmeldingen på begynnelsen av 1990-tallet, og den ble senere utdypet i Velferdsmeldingen. Det var ikke nytt å stille krav om arbeid eller aktivitet før varige trygdeytelser gis, men arbeidslinja var en innstramning i så måte. AUF mener arbeidslinja fortsatt må gjelde. De som av ulike grunner likevel ikke kan jobbe, skal ivaretas og sikres offentlige ytelser det er mulig å leve av. Mennesker uten arbeid trenger trygghet, stabilitet og langsiktighet, ikke kutt i trygder og ytelser. I vårt velferdssamfunn skal det være plass til alle.

2.4.2 Et inkluderende og ikke-diskriminerende arbeidsliv

Arbeidslivet i Norge skal være inkluderende. Et arbeidsliv som i større grad tilpasser seg enkeltmennesket bidrar til positivt forlenget yrkesaktivitet hos de som ønsker det og det bidrar til høyere sysselsetting. Alle er tjent med et inkluderende arbeidsliv med høy deltakelse. AUF mener at arbeidslivet skal tilrettelegges slik at alle har mulighet til å delta etter evne.

Mennesker med nedsatt arbeidsevne må i større grad få muligheten til å bruke sin kompetanse i arbeidslivet, og bidra med det de har mulighet til. Det er ikke gitt at mennesker med nedsatt funksjonsevne har redusert evne til å arbeide, så lenge de får nødvendig tilrettelegging og oppfølging.

Et inkluderende arbeidsliv handler også om at ingen skal bli diskriminert i arbeidsmarkedet, verken på bakgrunn av kjønn, alder, legning, kjønnsidentifisering eller bakgrunn. AUF vil ha et sterkere vern mot diskriminering i arbeidslivet.

Alle bør ha mulighet til å søke jobber basert på sin reelle utdanning. I dag sitter for mange mennesker med god kompetanse med en annen jobb, fordi deres utdanning fra hjemlandet ikke er godkjent i Norge. For å sikre at flest mulig bidrar til velferdsstaten og for å utnytte den kompetansen disse menneskene har, er det helt nødvendig at det må bli enklere å få godkjent utenlandsk utdanning i Norge. Ventetiden må ned, samtidig som både sikkerhet og kvalitet skal ivaretas.

AUF vil:

- Tilrettelegge bedre for et mer inkluderende arbeidsliv hvor personer kan bidra med det de har forutsetning for å mestre, og i den grad de har mulighet til å delta
- Utvide muligheten til å være delvis i arbeid ved sykdom eller uføre
- Formalisere den løpende kontakten mellom arbeidstaker og arbeidsgiver, for å redusere sjansen for at flere blir langtidssykemeldte
- Opprette flere tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne
- At det offentlige i større grad må kalle inn mennesker med nedsatt funksjonsevne til jobbintervju, og at det må tilrettelegges bedre for den at den enkelte arbeidstaker får tilpasning og oppfølging på arbeidsplassen
- Gi tilsynsmyndighetene mulighet til å kunne sanksjonere sterkere når kommuner bryter rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom
- Lovfeste retten til Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)
- Bruke kvotering som et middel for å utjevne forskjeller, for å få flere med innvandrerbakgrunn inn i arbeidslivet, og for å få flere kvinner i lederstillinger
- Arbeide for en internasjonal konvensjon for godkjenning av høyere utdanning
- Redusere saksbehandlingstiden i NOKUT på godkjenning av utenlandske utdanninger
- At lønnsplikt for arbeidsgiver skal tilbakeføres til 10 dager

2.4.3 Fast heltid skal være hovedregelen i arbeidslivet

Heltid skal være en rettighet, deltid en mulighet. Mange arbeidstakere jobber i dag i lave stillingsbrøker, til tross for at de ønsker å jobbe heltid. Lav lønn henger også sammen med stillingsbrøker og deltidsarbeid. Mange må kjempe for å få fylt en full stilling fra måned til måned ved å ta på seg ekstravakter. Mange arbeidsgivere benytter seg av deltidsansatte for å ha en fleksibel arbeidsstokk og spare penger i perioder der det er mindre aktivitet. Det må lønne seg for arbeidsgivere å tilby folk heltidsstillinger og flere vil få mulighet til å jobbe heltid.

Offentlig sektor bør gå foran i kampen mot ufrivillig deltid. Landets kommuner, fylkeskommuner og staten må i større grad ansette folk som ønsker det i heltidsstillinger. Fortrinnsretten er et viktig redskap for å sikre fulle stillinger.

At de aller fleste som jobber deltid er kvinner, gjør det til et spørsmål om likestilling. Likevel er det mange av disse som ønsker å jobbe deltid, som kombinerer det med enten studier, familie eller av andre personlige årsaker. Til tross for at mange jobber frivillig deltid, er det fortsatt et resultat av et kjønnsdelt arbeidsmarked. De som velger å jobbe deltid må informeres om hvilke konsekvenser det har for blant annet pensjonsopptjening. AUF mener det er en målsetting at alle jobber fulltid for å sikre egen inntekt og velferdsstatens bærekraft.

AUF vil:

- Lovfeste retten til heltid

- Innføre et mertidstillegg for alle timer en arbeidstaker jobber utover den avtalte stillingsprosenten
- Styrke fortrinnsretten, og følge opp at denne følges i praksis
- Ikke åpne for mer liberal bruk av midlertidige stillinger, men snarere stramme inn
- At ansatte i midlertidige stillinger tidligere opparbeider seg stillingsvernet som en fast ansatt

2.4.4 Bærekraftig arbeidstid

Arbeid er bærebjelken for vår frihet og vår velferdsstat. For å opprettholde bærekraften i velferdsstaten må arbeidslinjen være en rød tråd. Økt deltakelse i arbeidslivet, smartere arbeidsmetoder og at flere står lenger i arbeid er det viktigste for å styrke arbeidslinjen. En av arbeiderbevegelsens viktigste seire har vært 8-timers normalarbeidsdag. Dette skal AUF fortsette å kjempe for å opprettholde også i fremtiden.

For å møte framtidens behov må Norge ha en innovativ og høyt kvalifisert arbeidsstyrke. Norsk arbeidsliv skal ikke konkurrere ut andre land med lave lønnskostnader, men med kunnskap og kompetanse. Arbeidslivet må legge opp til etter- og videreutdanning. AUF ønsker at man i framtidens lønnsforhandlinger skal kunne forhandle om annet et lønn for å ikke øke kjøpekraften i samfunnet. AUF vil at tid, utdanning og velferd kan være alternative mål for fagbevegelsen i lønnsforhandlinger.

En bærekraftig utvikling vil kreve mer rettferdig fordeling av velstanden. Kollektive og sentrale lønnsforhandlinger mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene er sentralt i det norske arbeidslivet. En bred og sterk fagbevegelse er en forutsetning for små lønnsforskjeller.

AUF vil:

- Veksle moderat lønnsdannelse med flere gratis velferdstjenester
- Tilby mer fritid, etter- og videreutdanning til de sektorene som modererer sin lønnsvekst

2.5 Sikkerhetsnettet

Det er fellesskapets ansvar å skape et rettferdig og trygt sikkerhetsnett for alle. Slik lager vi et solidarisk samfunn, som løfter hverandre opp og tar vare på hverandre når det trengs.

Derfor handler sikkerhetsnettet om velferd.

2.5.1 Et sikkerhetsnett som gir frihet

Det er avgjørende at friheten og tryggheten arbeid skaper, ikke forsvinner i tider der man står utenfor arbeidslivet. Sikkerhetsnettet skal både gi en kortvarig økonomisk trygghet i form av stønad, og en langvarig økonomisk trygghet i form av fremtidig arbeid. Målet er at de som mottar stønader skal få mulighet til å stå på egne bein. De som av ulike grunner likevel ikke kan jobbe, må det være rom for i velferdssamfunnet. Disse skal ivaretas og sikres offentlige ytelser det går an å leve av. Mennesker uten arbeid trenger trygghet, stabilitet og langsiktighet, ikke kutt i trygder og ytelser.

Under perioder med sykdom eller nedsatt funksjonsevne, er det for mange mulig å være delvis i arbeid eller annen aktivitet. For mange oppleves det positivt å ikke stå helt utenfor arbeidslivet. Alle som mottar stønad må få tilrettelagt oppfølging og egen plan for å komme tilbake i arbeid. Det er viktig med effektiv saksbehandling, god kommunikasjon mellom offentlige etater og moderne IKT-systemer som gjør det enkelt å gi tilrettelagt oppfølging.

Sikkerhetsnettet i Norge må være økonomisk bærekraftige, slik at ordningene kan videreføres til fremtidige generasjoner. Det er viktig at det iverksettes tiltak som sikrer at flest mulig er i arbeid og klarer seg uten bistand fra fellesskapet. Stønadordningene og oppfølgingen fra fellesskapet må ha som mål å få folk i arbeid. Det må rettes et spesielt fokus mot unge som er i fare for å falle utenfor arbeidslivet.

De som benytter seg av sikkerhetsnettet må få god kunnskap om regelverket rundt mottak av stønader. Slik hindrer man misbruk. Arbeidet med å forebygge misbruk må forbedres, samt at tiltakene og sanksjonene mot de som bryter lovene fortsatt skal være klare og godt kommunisert ut.

AUF vil:

- Sikre et rettferdig og solidarisk sikkerhetsnett i Norge
- At stønader som regel skal kombineres med aktivitet
- Styrke samarbeidet mellom NAV og næringslivet, og øke bruken av lønnstilskudd
- Styrke tiltakene som gir flere mulighet til å stå på egne ben og være i arbeid
- Ha klare rammer for hvem som kan motta stønad, og sanksjoner mot de som misbruker sikkerhetsnettet

2.5.2 Sykelønn

Sykelønnsordningen er en viktig del av sikkerhetsnettet i Norge. AUF ønsker ikke at noen skal bli straffet for å være syk, og ønsker fortsatt full lønn under sykdom for å sikre den enkeltes frihet og trygghet.

Langtidsfraværet er en større utfordring for arbeidslivet enn hva korttidsfravær er. Innføring av karenisdager vil derfor ikke løse den utfordringen. AUF

mener det er en foreldet ordning som ikke vil møte morgendagens utfordringer på en god måte. Det er helt normalt å være syk i kortere perioder, og de som rammes skal ikke måtte stå i en situasjon hvor man ikke kan ta seg råd til å være syk.

For å sikre riktig og rettferdig behandling av folk, må det sikres god kompetanse hos helsepersonale som kan gi sykemelding. AUF mener det må gjennomføres kurs for alle dette gjelder. Sykdom og skader er ulike hos forskjellige mennesker. Ulikhetene må tas hensyn til lokalt.

AUF vil ikke ha en byråkratisering av helsevesenet, og vil at leger og andre i helsevesenet skal bruke tiden sin på behandling av pasienter og ikke utfylling av skjemaer. AUF er derfor motstander av flere skjemaer, standardiserte sykemeldinger og doble sykemeldinger.

AUF vil:

- Forsvare sykelønnsordningen og ikke akseptere innskrenkninger i ordningen
- Ha større bruk av gradert sykemelding
- Styrke ordninger som bidrar til å få ned sykefraværet og hindrer at mennesker faller ut av arbeidslivet over lengre tid
- Ikke åpne for å innføre karensdager ved sykdom
- At alle fastleger skal gjennomføre obligatorisk kurs i sykemeldingspraksis for å få beholde sin lisens
- At psykologer skal kunne gi sykemeldinger knyttet til psykiske lidelser

2.5.3 Likestilt foreldrepermisjon

Norge har en av verdens beste foreldrepermisjonsordning. Fra 2013 ble foreldrepermisjonen tredelt, der hver av foreldrene har rett til en like stor del på 14 uker, og hvor den tredje delen på 18 uker kan fordeles etter eget ønske. I tillegg til dette kan mor ta ut ytterligere tre uker permisjon før fødselen.

Fedrekvoten er et av de viktigste likestillingstiltakene for å øke fedres deltakelse i omsorgen for barnet. Jevnere fordeling av omsorgs- og arbeidsoppgaver i hjemmet og deltakelse i yrkeslivet vil være bra både for barn, mor og far. Barnet får tidlig bedre kontakt med begge sine foreldre, kvinner får bedre mulighet til å delta i arbeidslivet og menn kan i større grad få rom til å være gode og omsorgsfulle fedre også i barnets første leveår.

AUF ser verdien av at foreldrepermisjonen deles likt mellom mor og far. Samtidig anerkjenner vi at det for noen er nødvendig med noe fleksibilitet. AUF foreslår derfor en tredeling av foreldrepermisjonen, hvor 40 prosent er forbeholdt hver av foreldrene og 20 prosent står igjen til fleksibel fordeling.

AUF vil:

- Ha en tredeling av foreldrepermisjonen, hvor 40 prosent er forbeholdt hver av foreldrene og 20 prosent står igjen til fleksibel fordeling

2.5.4 NAV

NAV er et viktig verktøy både for å hjelpe mennesker ut i jobb og holde folk i arbeid, og må styrkes. Gjennom offentlige tiltak som tilrettelegging, omskolering og tilskudd til videreutdanning skal flere komme ut i arbeidslivet. Et nært og konstruktivt samarbeid mellom lokale NAV- kontorer og lokalt næringsliv er avgjørende

for å sikre den langsiktige tryggheten i arbeid. Det må sikres gode avtaler som kan gi arbeid og aktivitet for dem som mottar stønad.

AUF mener NAV-reformen, med sammenslutning av en rekke kommunale og statlige organer innenfor velferds- og sosialtjenester, har vært positivt for brukerne. Med egne NAV-kontorer ute i kommunene er det enkelt for brukerne å vite hvor de skal henvende seg. Det er imidlertid viktig at en alltid jobber for å forbedre tjenestene, og tar bekymringsmeldinger fra brukere og ansatte på alvor. Målet må være at de som benytter seg av tjenester gjennom NAV, opplever å få den hjelpen de trenger på best mulig måte.

AUF mener det er mye som kan effektiviseres og forenkles innenfor NAV, blant annet den interne arbeidsdelingen og kravene som stilles fra statlig hold. NAV må forenkle egne datasystemer og få på plass bedre og digitalisert dialog med andre offentlige institusjoner. Ved å digitalisere saksbehandlingen kan NAV bruke mer tid på faktisk saksbehandling, noe som vil kunne korte ned saksbehandlingstiden drastisk. I tillegg må NAV jobbe for å forenkle språket i brev og annen informasjon til befolkningen i tråd med anbefalingene fra klarspråkprogrammet.

For mange utsatte grupper i samfunnet er NAVs kvalifiseringsprogram en viktig døråpner for arbeidslivet. Et fast bosted og en fast jobb er det viktigste samfunnet kan tilby de svakeste rundt oss. Derfor bør NAVs kvalifiseringsprogram styrkes, og kommunikasjonen med lokale NAV-kontor og kriminalomsorgen må bli bedre.

AUF vil:

- At NAVs informasjons- og arkiveringssystemer må digitaliseres og strømlinjeformes med andre offentlige institusjoner
- NAV-kontorene i kommunene må sikres mulighet til å foreta enkle endringer i registrering, brukerinformasjon, kontaktinformasjon og adresse
- Dialogen mellom NAV og andre offentlige etater må digitaliseres og forenkles
- Overgangen mellom ulike stønadsformer må strømlinjeformes, til fordel for brukere og det offentlige
- NAV må gå sammen med Språkrådet om å utvikle ny brevttekst og informasjon til brukerne, slik at NAVs brukere kan forstå NAVs informasjon
- Sørge for bedre samhandling mellom NAV stat og NAV kommune for at brukerne skal oppleve mer kontinuitet og en mest mulig helhetlig oppfølging, for eksempel gjennom utveksling av dokumenter i sakene og flere fellesmøter

2.5.5 NAV Ung

AUF mener det er behov for en egen organisering under NAV-paraplyen som særlig retter seg mot ungdommer i aldersgruppen som blir omfattet av Ungdomsgarantien. Et NAV Ung må ha særskilt kompetanse innen ungdomsfeltet, og må drive oppsøkende arbeid overfor skoleelever i samarbeid med rådgivningstjenesten ved videregående skoler.

AUF vil at NAV i større grad skal oppsøke ungdommer som står i fare for å falle utenfor, og mener NAV skal ha ansvar for å etablere kontakt med ungdommer under 30 år som verken er i jobb eller tar utdanning. NAV Ung skal i tillegg til å formidle arbeid, også kunne hjelpe ungdommer med å søke utdanning.

AUF vil:

- At NAV i større grad enn i dag må arbeide oppsøkende overfor ungdommer som verken studerer eller er i jobb, med sikte på å skaffe disse enten arbeid eller utdanning
- Gi alle under 26 år som er på tiltak rett på utdanning
- Styrke NAVs kvalifiseringsprogram
- Opprette et eget NAV Ung, som arbeider særskilt med ungdommer i aldersgruppen som har rett på Ungdomsgarantien/Ungdomsløftet
- At NAV Ung skal ha tett kontakt og samarbeid med barnevernet

2.5.6 Pensjon

AUF vil ha et pensjonssystem som er trygt og solidarisk. Pensjon skal være den økonomiske tryggheten ved alder, sykdom og død, og pensjonssystemet må være forutsigbart og bærekraftig over lang tid. Et solidarisk pensjonssystem må virke utjevne, og alltid gi en sikring som gir alle en pensjonstilværelse med høy livskvalitet. Det må derfor tilstrebes at samlet pensjon utgjør 2/3 av lønn.

Levealdersjusteringen er den endringen i pensjonsreformen som har størst betydning for dagens unge. Det å kompensere lengre levealder med å jobbe lengre, kan være et riktig utgangspunkt. Likevel er det ikke gunstig i alle yrker å jobbe lenger. Evalueringen av pensjonsreformen må tydeliggjøre hvilke utfordringer levealdersjusteringen gir for ulike yrkesgrupper med mer.

Tjenestepensjonene i privat sektor må tariffestes på linje med hva som er praksis i kommunal sektor. Det må være en målsetting å gradvis forbedre obligatorisk tjenestepensjon, med høyere innskuddssatser og uføredekninger. Tjenestepensjonene skal administreres av pensjonsselskap/pensjonskasser som eies og drives av partene i arbeidslivet i fellesskap. Forvaltningen skal investeres på etisk forsvarlig måte, etter modell fra Statens pensjonsfond utland (SPU).

Pensjonsalderen i Norge har vært 67 år siden 1973. Siden den gang har levealderen økt med omlag seks år for kvinner og åtte år for menn, i tillegg til at den generelle helsetilstanden har blitt forbedret. I et samfunn med økende behov for at folk er i arbeid for å sikre velferden, er det nødvendig å se hvilke muligheter en har for at folk kan stå lengre i arbeid.

AUF mener tiden er moden for å gjennomgå dagens pensjonsalder og de enkelte særavtaler om noe lavere pensjonsalder innen enkelte yrker, og vil utrede hvorvidt pensjonsalderen kan settes noe høyere dersom partnerne i arbeidslivet er enige.

AUF vil:

- Ha en grundig evaluering av levealdersjusteringen
- Endre arbeidsmiljølovens regler om virksomhetsoverdragelse slik at pensjonsavtaler videreføres hos den som overtar virksomheten
- Gode tjenestepensjoner, forvaltet med strenge etiske krav
- Tilrettelegge bedre for at personer kan stå delvis i jobb etter pensjonsalder
- Videreføre gode muligheter for førtidspensjon og tilrettelagt arbeidstid og tilpassa arbeidsoppgaver mot slutten av yrkeskarrieren
- Utrede mulighetene for en moderat økning i pensjonsalderen, og gjennomføre en eventuell endring etter enighet med partene i arbeidslivet
- Stillingsvernet skal bevares fullt opp til 75 år

2.6 Fellesskapets helsevesen

Helsevesenet skal være tilgjengelig for alle og driftes av det offentlige. God helse og et godt helsetilbud for alle er avgjørende for folks trygghet og frihet.

Derfor handler helsevesenet om velferd.

2.6.1 Et offentlig helsevesen for alle

Gjennom de siste hundre årene har en sosial helsepolitikk vært en av de viktigste kampene for AUF og arbeiderbevegelsen. Dagens helse-Norge er et resultat av denne visjonen, og fungerer i det store og hele meget godt. Fellesskapet driver sammen et moderne og godt helsevesen som er i verdenstoppen på flere områder, og som gir alle innbyggere en viktig trygghet i hverdagen.

Det er fellesskapets ansvar å drive helsevesenet, sørge for at alle får den hjelpen de har behov for og stadig modernisere sektoren. AUF er imot privatisering av helsevesenet. For å opprettholde et godt, utjevnenende og moderne helsevesen for alle, er det avgjørende at helsevesenet styres av fellesskapet, både på kommunalt og statlig nivå.

2.6.2 Egenandeler i helsevesenet

AUF mener at det offentlige helsevesenet skal være tilgjengelig for alle uavhengig av betalingsevne. I dag driftes det norske helsevesenet gjennom skatt og mindre egenandeler. Egenandelen skal aldri være til hinder for nødvendige helsetjenester, og derfor må denne holdes lav. Noen grupper skal også være fritatt for egenandeler.

I dag er man helsemessig myndig ved fylt seksten år og dette gir rettigheter og plikter. Man vil ved denne helsemessige myndighetsalderen selv kunne bestemme over egen helse, med noen få unntak. Denne myndighetsalderen er god, men byr på noen utfordringer. For at en sekstenåring skal ha fullstendig helsemessig myndighet må man fjerne egenandelene fram til myndighetsalderen, slik at en sekstenåring kan kunne gå til legen uten at det er nødvendig med finansiering fra foreldrene.

AUF vil:

- Sikre et helsevesen for alle ved å ha lave egenandeler og at nivået for frikort bevares
- At alle under 18 år skal være fritatt fra å betale egenandeler i helsevesenet

2.6.3 Helseforetakene

For AUF er det viktig at alle mennesker får et trygt, godt og kvalifisert sykehus tilbud. Norske sykehus er i dag organisert i fire regionale helseforetak (RHF), og flere helseforetak (HF) under dette. Helseforetaksreformen hadde som mål å legge til rette for en mer helhetlig gjennomføring av de helsepolitiske målene og en bedre ressursutnyttelse. Samtidig var et mål for reformen at ansvaret for å sikre tjenester ble plassert hos staten. AUF mener det er essensielt at de statlige sykehusene er organisert så nært som mulig hvor mennesker bor. Det er også viktig at lokalsykehusene i distrikts-Norge bevares som et faglig sterkt og et godt tilbud i lokalbefolkningen.

Dette gjør at helseministeren og helsedepartementet ikke nødvendigvis står

ansvarlige for viktige avgjørelser som tas i norske sykehus. AUF er skeptiske til denne formen for organisering av offentlige helse- og omsorgstjenester. Det er helt nødvendig med en sterkere politisk og demokratisk styring av sykehusene. AUF er også kritiske til den økende målstyringen ved helseforetakene, samt innføring av bestiller-utførermodellen.

AUF mener det er nødvendig å splitte opp Helse Sør-Øst i mindre regionale helseforetak, da man ser at det er helt spesielle utfordringer i denne regionen, blant annet tilknyttet sykehusene i hovedstadsområdet. AUF vil styre helseforetakene etter forvaltningsøkonomiske prinsipper. Hvis det gjennomføres en regionreform justeres grensene til de regionale helseforetakene etter de nye regiongrensene.

AUF vil:

- Begrense bruken av innleide konsulent tjenester og sette tak på lønninger til direktører og mellomledere i helseforetakene
- Beholde de regionale helseforetakene, men sikre sterkere folkevalgt, politisk styring
- Dele opp Helse Sør-Øst i flere regionale helseforetak
- Når helseforetakene kjøper pasienttransport skal lokal tilknytting vektlegges
- At det dersom det gjennomføres en regionreform skal grensene til de regionale helseforetakene justeres etter de nye regiongrensene
- Begrense bruken av bestiller-utførermodellen

2.6.4 Samhandlingsreformen

AUF er opptatt av at helsetilbudet i Norge skal være tuftet på forebygging, nærhet til der mennesker bor og god koordinering av tjenestetilbudet innenfor helse og omsorg. Dette er også hovedprinsippet i samhandlingsreformen som AUF stiller seg bak. AUF mener hensikten med samhandlingsreformen, friske mennesker gjennom et forebyggende folkehelsearbeid, må være en rød tråd i den videre utformingen av helse-Norge.

Psykisk helse er i dag delvis unntatt samhandlingsreformen, noe som har ført til en nedprioritering av psykisk helse i kommunene. AUF mener det er viktig med både spesialisert kompetanse og gode tilbud der man bor, og mener det er viktig å stanse nedbyggingen av det psykiske helsevernet i spesialisthelsetjenesten. Samtidig må det bygges opp kommunale tilbud. Dette fordrer at det foretas en satsning på feltet, og kommunene må få tilstrekkelig med midler over statsbudsjettet til å etablere egne eller interkommunale tilbud.

AUF vil:

- Gjennomgå samhandlingsreformens økonomiske konsekvenser for kommunene og vurdere de økonomiske rammene på nytt for å sikre nok ressurser
- At Helse- og omsorgsdepartementet sikrer at kompetanse og kapasitet i institusjoner og behandlingssentre opprettholdes og styrkes
- At satsning på folkehelse og kommunale tilbud ikke skjer på bekostning av spesialisthelsetjenestens kapasitet
- Implementere det psykiske helsevernet i samhandlingsreformen i takt med at kommunene får midler til å etablere egne eller interkommunale tilbud
- Bevilge midler over statsbudsjettet, tilpasset hver enkelt kommune, som er øremerket oppbygging av psykisk helsetilbud

2.6.5 Tannhelse

Tennene er en del av kroppen, og tannhelsebehandlinger burde sidestilles med andre behandlinger i helsevesenet. AUF mener det er helt nødvendig å gjøre tannhelse til en del av folketrygden, frikortordningen og det ordinære helsesystemet. Før dette gjøres må egenandelene kraftig ned. Noen grupper som unge, eldre og mennesker med lave inntekter bør prioriteres i dette arbeidet, men AUFs klare målsetning er lavere egenandeler for alle. Tannhelsekontroller burde være gratis for alle, da dette er forbyggende arbeid som er med på å hindre større behandlinger senere.

AUF vil:

- Gjøre tannhelse til en del av folketrygden og en del av det ordinære helsevesenet
- Sette et maksimumsgrense for egenandel på 2.500 kroner årlig, inntil det er blitt en del av folketrygden
- Ha gratis tannhelsekontroller

2.6.6 Ventetid og effektivisering

AUF vil redusere ventetiden i helsevesenet. Det er et viktig prinsipp at de som trenger behandling mest alltid skal prioriteres. Ventetiden må ned ved å gi ansatte i helsevesenet mer tid til behandling i stedet for byråkrati, ha en økt satsning på forebygging og øke kapasiteten i helsevesenet gjennom ansettelse.

For en rask og god behandling til de som trenger det, er det viktig med riktig og effektiv bruk av tid og ressurser. I dagens helsevesen er det utfordringer knyttet til IKT og gode metoder for samhandling og kommunikasjon. AUF mener en av de viktigste satsningsområdene i helsesektoren er bedre systemer som sørger for god og enkelt kommunikasjon og bedre samhandling mellom helsesektorens mange avdelinger.

AUF vil:

- Ha økt forebygging og tidlig innsats, slik at behovet for behandling blir mindre og ventelistene kortere
- Fjerne stykkpris og redusere rapporteringskrav der hvor det er mulig, for å gi de ansatte mer tid til behandling i stedet for byråkrati
- Gi alle en dato for behandling med en gang de får en henvisning
- Se på muligheten for utvidede åpningstider på behandlinger med lange ventelister

2.6.7 Fastlegeordningen

Fastlegen er den viktigste personen personer møter i det helsevesenet. Viktigheten av at pasienten møtes med kapasitet og forståelse er avgjørende for oppfølgingen av hver enkelt og kvaliteten pasienten opplever. Fastleger skal ikke ha rett til å nekte å henvise til noen behandlinger en pasient har rett på. Sanksjoner mot fastleger som nekter å utøve sin jobb må på plass. AUF mener at dagens tak på 2.500 innbyggere per lege er for høyt. AUF ønsker et tak på 1.500 pasienter per fastlege. Pasienter skal motta tidspunkt for time innen 48 timer, og time hos fastlegen innen to uker. AUF ønsker å åpne for valgmuligheter på tvers av kommunegrensene innenfor fastlegeordningen, for å sikre at beboerne i små kommuner får et like godt tilbud.

AUF vil:

- Fastleger skal ikke gis rett til å nekte å henvise pasienter til behandlinger

- pasienten har krav på
- Sette et tak på antall pasienter per fastlege til 1.500

2.6.8 Private helseforsikringer

Omlag 360.000 har privat helseforsikring i Norge, hvorav 92 prosent av disse er tegnet av arbeidsgiver. Det er en stor utfordring for samfunnet at bedrifter tegner private helseforsikringer, da det fører til mindre ressurser til det offentlige helsevesenet. Det viktigste er å sikre en god, trygg og rask oppfølging av alle – uavhengig av økonomi eller arbeidssituasjon. AUF vil ikke at skattefritak for tegning av private helseforsikringer gjeninnføres

AUF stiller seg kritisk til at flere organisasjoner er med på å undergrave det offentlige helsetilbudet gjennom å tilby sine medlemmer ulike helseforsikringer. AUF oppfordrer fagforeninger, forbund og organisasjoner til å si opp eksisterende avtaler og ikke å inngå nye avtaler som på sikt kan bidra til en nedbygging av det offentlige sikkerhetsnettet.

AUF vil:

- Skattefritak skal ikke gjeninnføres for tegning av private helseforsikringer
- Hindre bedrifter muligheten til å tegne kollektive private helseforsikringer for sine ansatte

2.6.9 Folkehelse

AUF mener det er viktig å bygge friske mennesker istedenfor å reparere. Livsstilssykdommer utgjør i dag en stor del av det som behandles i helsevesenet. Den beste måten å møte disse utfordringene på er gjennom en helhetlig helsepolitikk, der folkehelse og forebygging er i fokus. God folkehelse er avgjørende for friske, delaktige og lykkelige mennesker. Det er fellesskapets ansvar å tilrettelegge for at hver enkelt av oss tar ansvar for egen helse.

Effektiv forebygging må starte tidlig og vare livet ut. Helsesituasjonen i Norge avslører store forskjeller i befolkningen, der sosial bakgrunn har mye å si for ens helsesituasjon. Økt velstand og ressurser gir bedre helse. AUF mener at god helse skal være for alle, uavhengig av ressurser, bosted og sosiale klasse. Derfor er det viktig at fellesarenaer, som skole, barnehage og arbeidsplass, driver forebyggende arbeid og skaper god helse.

AUF vil:

- Styrke det offentlige informasjonsarbeidet om ernæring og kosthold samt gevinsten av fysisk aktivitet
- At befolkning sikres tilgang til skog og mark, gang og sykkelveier, merkede skiløyper med mer
- Bruke avgiftspolitikken til å stimulere til et sunnere kosthold og økt fysisk aktivitet.
- Opprettholde et høyt avgiftsnivå på alkohol og tobakk
- Innføre en bevillingsordning for salg av tobakk som skal gis til alle som etter gjeldende regelverk kan selge tobakk. Det skal være mulighet for å frata bevillingen, dersom det kan påvises misbruk, herunder salg til mindreårige
- At barnehager og grunnskolen brukes for å lære barn å bruke naturen som aktivitetsarena
- At helseinstitusjoner skal tilby sunnere og varierte måltider

2.6.10 Seksuell helse

Dagens samfunn preges av få tabuer, stor åpenhet og stadig større toleranse for mangfold av legninger. Denne utviklingen er et gode. Sex og seksuell legning er temaer som bør være preget av frihet, respekt og åpenhet. Seksualitet og sex er for mange unge et vanskelig og misforstått tema. Manglende forståelse for grensesetting er et utbredt problem. Dessuten er det mange som møter utfordringer knyttet til deres kjønn. AUF mener det er viktig at fellesskapet fremmer gode verdier og forståelse knyttet til seksualitet, og tilrettelegger for at alle fritt kan være seg selv kjønnsmessig.

I dag er det seksjonen for transseksualisme på Rikshospitalet som tar imot søknader og driver med kjønnskorrigerende behandling. AUF vil styrke kompetansen på dette feltet.

AUF vil:

- Ha en bedre seksualundervisning i skolen, som gir en balansert kunnskap om sex
- Sette fokus på samtykke og grensesetting i seksualundervisningen i skolen
- Gi alle opp til 25 år tilbud om gratis prevensjonsmiddel, som også innebærer hormonspiral, p-sprøyte, p-stav og lignende
- Gi gutter tilbud om å ta HPV-vaksine på skolen, på lik linje med jenter
- Opprettholde økonomisk støtte til ungdomstelefoner som SUSS
- Opprette en forsøksordning ved å etablere et alternativt kompetanse- og behandlingssenter for transpersoner utenfor Oslo
- Fjerne kravet om sterilisering for å endre juridisk kjønnsstatus
- Innføre kjønnsnøytrale personnummer

2.6.11 Psykisk helse

Innsatsen mot psykisk sykdom må styrkes. Den viktigste innsatsen for en god psykisk helse er å forebygge, slik at alle har et godt nok grunnlag til å takle periodevis vonde perioder uten at man trenger behandling. Samtidig må vi anerkjenne at mye tyder på at psykiske helseplager er et folkehelseproblem. Samfunnet må ta på alvor at for mange faller fra videregående skole, er langtidssykemeldte og blir uføre grunnet psykiske vansker.

Oppbygning av lavterskeltilbud og forebyggende tiltak må ikke gå på bekostning av å bevare og bygge opp behandlingstilbud i kommuner og spesialisthelsetjenesten.

Det er spesielt viktig å sikre et godt tilbud til unge. Ungdom skal ikke måtte vente på behandling når det er behov for dette, og man skal ha mulighet til å motta behandling frem til man er frisk. Midler til å øke kapasiteten må følge enhver behandlingsgaranti.

En særlig utsatt gruppe for psykiske helseplager er asylsøkere. Mange har flyktet fra uholdbare forhold, og sliter med traumer og andre psykiske plager. I dag har man ulik rett til behandling avhengig av hvilken fase man er i (transittfase, ordinært mottak og returfase), AUF mener vi har en plikt til å hjelpe syke mennesker i en vanskelig livssituasjon, uavhengig av hvilken fase asylsøkeren befinner seg i, og tilknytningen til Norge.

AUF vil at samer bosatt utenfor de samiske kjerneområdene får et tilbud

innen psykisk helsevern og rus på eget morsmål. I dag har samer fra hele landet får mulighet til å bli henvist til Samisk nasjonalt kompetansesenter (SANKS). AUF mener det må tilrettelegges mer for at samer bosatt i Oslo får et tilbud innenfor psykisk helsevern og rus.

AUF vil:

- Sikre at midler til forebyggende tiltak og til etablering av behandlingstilbud må fordeles over hele landet
- At PPT og skolehelsetjenesten får flere ressurser og mulighet til å henvise ungdom direkte til behandling
- Gjøre forebygging av psykiske lidelser til en del av læreplanmålene om helse
- At oppbygging av behandlingstilbud til barn og ungdom i kommunene og spesialisthelsetjenesten må prioriteres først, og at finansieringen må gis som øremerkede midler over statsbudsjettet
- Gi helsesøstre, sosiallærere og personale på helsestasjon for ungdom mulighet til å henvise direkte til det psykiske helsevernet
- Sikre et ettervern for unge, slik at hvis man kommer inn under psykiske helsevern for barn og unge innen fylte 18 år, må skal man få hjelp der inntil fylte 25 år
- La ungdom beholde rådgiver og psykolog fra BUP til fylt 25 år om det er ønskelig
- Overføre personer som har fylt 17 år rett til psykisk helsevern for voksne for å hindre raskt skifte av behandler etter behandlingen nettopp har begynt
- Sette inn flere tiltak og ressurser for å forebygge selvmord blant personer underlagt psykisk helsevern, og at et system for kartlegging og oppfølging blir innført
- Ha en offentlig utredning som undersøker sammenheng mellom unges psykisk helse, frafall fra videregående skole og det å havne utenfor arbeidslivet
- At psykososiale tiltak og tilbud om utredning og behandling må etableres på de arenaene hvor dette kan bidra til forebygging og hvor det er lettere fange opp begynnende psykisk sykdom, som skoler, arbeidsplasser, asylmottak med mer
- Gi alle asylsøkere rett på psykisk helsehjelp i spesialisthelsetjenesten uavhengig av hvilken fase de er i, noe som også må gjelde ureturnerbare asylsøkere som har fått avslag på opphold
- Bevilge øremerkede midler til psykolog i kommuner som tar imot flyktninger som har opplevd traumatiske hendelser
- Gi alle rett til én person i det psykiske helsevesenet som man kan forholde seg til
- Styrke Samisk nasjonalt kompetansesenter (SANKS)
- Etablere en SANKS avdeling for psykisk helsevern i Oslo

2.6.12 Ungdomshelse

Et godt helsetilbud til ungdom er viktig for å forebygge, samt for å fange opp unge som sliter. Helsetilbudet må være lett tilgjengelig for unge, og også være oppsøkende. Skolehelsetjenesten er en viktig del av helsetilbudet til ungdom. Denne må styrkes økonomisk og med antall ansatte.

Gjennom media og markedsføring fremmes usunne idealer for barn og unge. Unge kan være lettere påvirkelig enn voksne, og det er viktig med strenge regler for markedsføring som er rettet mot ungdom.

AUF vil:

- Styrke samarbeidet mellom helsetjenestene, skole, barnevern, idrett og kulturliv

- for å skape gode oppvekstvilkår
- Innføre et forbud mot markedsføring av usunne produkter som er rettet mot barn og ungdom
- Strengere markedsføringsregler og tilsyn for å beskytte barn og ungdom for umenneskelige og usunne kroppsidealer, herunder påbud om merking av retusjerte kropper i reklame
- At regelverket om retusjering av reklamer som bygger på sex og kropp skal bli strengere og følges opp bedre
- Etablere kampanjer mot kroppspress og dårlig selvbilde, for spesielt grunnskole og videregående skole
- Ha flere med kompetanse innenfor psykologiutdanning, sosialutdanning og miljøterapeutkompetanse inn i skolehelsetjenesten
- At det opprettes et nasjonalt kompetansesenter for helsestasjoner og skolehelsetjeneste
- Lovfeste Helsedirektoratets bemanningsnorm for helsesøstre i skolen, slik Barneombudet anbefaler
- At alle kommuner skal ha tilbud om helsestasjon for ungdom fra 13 til 25 år
- Se på muligheten å opprette en e-helsesøstertjeneste

2.6.13: «En solidarisk ruspolitikk

Statistikkene over narkotikarelaterte dødsfall er høyere i Norge enn land med mange ganger flere innbyggere. AUF mener tiden er inne for å se på hvilken trygghet og hvilke muligheter velferdsstaten har å tilby en av våre aller svakeste grupper.

Kapasiteten i behandlingstilbudet må økes, slik at ventetiden for å få behandling går ned. Det må legges stor vekt på rehabilitering, omsorg og ettervern i kommunen, og på å utvikle lavterskeltilbud.

Brukerstyring og brukervedvirkning må være viktige prinsipper i norsk rus- og sosialpolitikk. Alle mennesker skal oppleve å bli møtt med respekt og forståelse for sin situasjon og sine ønsker for eget liv, også rusavhengige. AUF mener at man må gå fra å behandle rusavhengige som kriminelle til å anse rusavhengighet som en lidelse.

Legemiddelassistert rehabilitering (LAR) er betegnelsen på substitusjonsbehandling ved opiatavhengighet, og har vist seg å redusere narkotikaforbruket og dødeligheten og bidra til økt livskvalitet. Kapasiteten ved mange LAR-sentre er imidlertid sprenget, og ventetiden er lang. Vi vet at substitusjonsbehandling redder liv, og derfor må behandlingsskapasiteten utvides og kommunene styrke sin oppfølging av pasienter i LAR.

Det bør også tilrettelegges for at behandling med andre opiater, blant annet heroin, kan inngå som en del av dagens LAR for brukere som ikke opplever effekt av de nåværende medikamentene i LAR. Behandlingen skal skje ved overvåket inntak under meget streng kontroll og medisinsk oppfølging.

Vi vil innføre en modell der de rusavhengige som måtte bli tatt med brukerdoser må møte for en sosialfaglig nemd. Hensikten er at nemden sammen med den rusavhengige skal komme frem til et individuelt tilpasset behandlingsprogram. Behandling og oppfølging er både en rettighet og en plikt for den enkelte som tas for besittelse og/eller bruk.

AUF vil ha flere lavterskeltilbud som bidrar til at rusavhengige kommer i kontakt med hjelpeapparatet. AUF ønsker blant annet at det opprettes brukersteder med helse- og sosialfaglig kompetanse i nærheten av åpne russcener. Det vil blant annet forebygge smitte som følge av deling av sprøyter, og risikoen for dødsfall er lavere fordi det er helsepersonell til stede. På disse brukerstedene må rusmidlene også kunne røykes, da for eksempel heroinavhengige oppmuntres til å røyke heroinen fremfor å injisere den, fordi risikoen for overdose er lavere. I tillegg er AUF positive til helse- og overdoseteam, som driver holdningsskapende arbeid, informasjonsarbeid, sårbehandling og utlevering av rent utstyr til rusavhengige.

AUF vil:

- At brukermedvirkning skal være et viktig prinsipp i rus- og sosialpolitikken
- Vurdere om øremerking av midler til rusomsorg i kommunene skal gjeninnføres
- Øke de statlige tilskuddene til LAR, slik at kapasiteten kan utvides og flere få behandling
- Åpne for å ta i bruk flere opiater i LAR, blant annet heroin, ut fra hva som er medisinsk og faglig best for den enkelte pasient
- Endre lovverket slik at behandling erstatter fengselsstraff for bruk og besittelse av brukerdoser. Mengdebegrensninger, som er vanlig i mange land, må innføres.
- Videreutvikle sprøyterom til brukersteder med helse- og sosialfaglig kompetanse, der rusmidlene også kan røykes, og at det bør opprettes slike brukersteder og/eller helse- og overdoseteam i kommuner med åpne russcener
- Etablere mottaks- og oppfølgingssentre (MO) i kommuner med åpne russcener, der langsiktig oppfølging og koordinering av behandling for den enkelte samles på ett sted
- At spørsmål knyttet til bolig og en trygg bosituasjon for den enkelte rusavhengige får høyere prioritet i den enkeltes kontakt med hjelpeapparatet
- At forebygging og tverrfaglig samarbeid må styrkes i lokalmiljøer og på skoler»

2.7 En god og aktiv alderdom

Eldre en enorm ressurs for samfunnet. Alle må sikres en god og aktiv alderdom, gjennom et godt tilbud til de som bor hjemme og en god eldreomsorg for de som trenger det.

Derfor handler alderdom om velferd.

2.7.1 Friske eldre

De fleste eldre over pensjonsalder bor hjemme og klarer seg godt på egenhånd. Dette er ressurspersoner for samfunnet. Mange ønsker å bidra i samfunnet som frivillige når de er pensjonister, og det er viktig at det finnes et tilbud med frivilligsentraler som koordinerer frivillig aktivitet slik at blant annet eldre kan bidra i frivillig arbeid.

Flere eldre ønsker å bo lenger hjemme og for AUF er det en ambisjon at alle skal få denne muligheten. Derfor ønsker vi å satse på eldreboliger i leilighetskomplekser hvor boligene er tilknyttet en hjemmehjelpsentral i umiddelbar nærhet for best mulig oppfølging om det skulle være nødvendig. Boligene kan for eksempel bygges i tilknytning til et sykehjem som et omsorgssenter, hvor en vil kunne dra nytte av den helsefaglige kompetansen ved senteret. Slike sentre må også ha gode aktivitets- og treningstilbud. Dette vil gi flere eldre økte muligheter til å leve mest mulig de livene de ønsker, også som senior.

AUF vil:

- Bygge flere eldreboliger i boligkomplekser, gjerne som en del av omsorgssentre
- Tilby eldre aktivitet og hjemmetrening som et ledd i å fremme bedre helse og livskvalitet
- At alle kommuner utvikler en strategi mot ensomhet, og bruker frivilligheten for å skape møteplasser for eldre
- Utvide den ordningen med den kulturelle spaserstokken slik at den også gjelder friske eldre
- At eldrerådene får en viktigere og mer aktiv rolle i kommunene
- Utvikle tilbudene med senioruniversiteter
- Gi ektefeller og livspartnere rett til å bo sammen på eldresenter og i omsorgsboliger så lenge det er helsemessig forsvarlig

2.7.2 Eldreomsorg

AUF mener alle skal ha rett til en trygg, opplevelsesrik og verdig alderdom. All eldreomsorg skal ha som hovedmål å gi de eldre et best mulig liv. En positiv konsekvens av den gode velstanden i Norge er at levealderen stadig øker, noe som gir en voksende eldre befolkning. Og selv om også framtidens eldre kommer til å være sprekere og klare seg lengre på egenhånd, vil norsk eldreomsorg kreve større ressurser i framtida.

AUF mener at eldreomsorgen skal være et offentlig ansvar, og slik underlagt demokratisk kontroll. Eldreomsorg skal i hovedsak drives av det offentlige og ideelle organisasjoner. AUF er positive til bruk av ideelle organisasjoner som et supplement til det offentlige, og mener andelen eldreomsorg som drives av ideelle organisasjoner kan økes i takt med at en reduserer bruken av kommersielle aktører. AUF mener at hver krone som brukes på eldreomsorg skal brukes til å gi best mulig kvalitet for

brukeren. Derfor er AUF motstander av at eldreomsorgen skal drives av private selskaper med mål om profitt.

Kvaliteten på omsorgen som gis henger også sammen med arbeidsforholdene til de ansatte i sektoren. De ansatte i helse- og omsorgsyrker skal ha organiserte arbeidsforhold og at deres rettigheter som arbeidstakere skal ivaretas. AUF vil ha bort den såkalte «stoppeklokkeomsorgen», og gi de ansatte mer tid til å gi eldre pleie og omsorg. Til det trengs økt grunnbemanning. Datasystemer for rapportering og journalføring innrettes slik at de er brukervennlige og effektive, for at de ansatte skal kunne bruke mest mulig av sin tid på jobb sammen med brukerne. I framtida kommer norsk eldreomsorg til i større grad å bli avhengig av arbeidsinnvandrere i sektoren. AUF mener derfor at tilbud og krav om norsk språkkompetanse må styrkes for å gi pasientene et godt tilbud.

AUF mener en må være villige til å se på alternative arbeidstidsordninger i enkelte deler av eldreomsorgen der det kan være hensiktsmessig, og er positive til forsøksprosjekter med lengre vakter og tilsvarende lengre friperioder på for eksempel demensavdelinger ved sykehjem, slik at brukerne får færre personer å forholde seg til i løpet av en dag. AUF mener slike løsninger må forankres godt hos de ansatte, i tillegg til at de må sikre best mulig omsorg for brukerne, og at det i første omgang settes i gang prøveprosjekter.

AUF vil:

- Øke grunnbemanningen i eldreomsorgen
- At det skal utarbeides en bemanningsnorm for institusjoner i eldreomsorgen
- Sette i gang prøveprosjekter med alternative arbeidstidsordninger i enkelte deler av eldreomsorgen der det kan være hensiktsmessig med færre vaktbytter og mer kontinuitet i personalet som er på jobb til enhver tid. AUF ser viktigheten av fagbevegelsens vetorett i saker om unntak fra arbeidsmiljøloven og vil bevare denne retten.
- Ha egne aktivitørstillinger på alle sykehjem
- Ha økt bruk av sansehager og andre livskvalitetsfremmende tiltak for personer med demens
- Tilby elever i ungdomsskolen og den videregående skolen sommer- og helgejobb som aktiviteter på sykehjem, med hensikt å få flere ungdommer til å velge utdanninger innen helse- og omsorgsyrker
- Ha fadderordninger mellom barnehager, skoler og sykehjem
- At alle ufaglærte i eldreomsorgen må gjennomgå obligatoriske kurs som den enkelte kommune skal tilby og at alle ufaglærte skal ha mulighet til å ta fagbrev
- Ha bedre kontrollrutiner knyttet til ulovlig medisinalutdeling
- Forenkle systemer knyttet til rapportering og journalføring
- Utvikle bruken av terapidyr i eldreomsorgen

2.7.3 Velferdsteknologi i eldreomsorgen

AUF mener eldreomsorgens hovedmål skal være å gi brukeren et best mulig liv. Det skal være opp til brukeren selv, eventuelt i samråd med pårørende, å avgjøre om omsorgen skal skje hjemme eller i institusjon. Eldre som er i stand til og ønsker det selv skal få bo hjemme lengst mulig. For å få det til trengs gode hjemmebaserte tjenester kombinert med større bruk av velferdsteknologi. Teknologi kan ikke erstatte menneskelig omsorg, men det kan gi trygghet for brukeren og de pårørende.

AUF er positive til økt bruk av velferdsteknologi. Det er nødvendig med en økt satsing på forskning og utvikling av ny velferdsteknologi, da dette kan øke livskvaliteten og bidra til en bedre alderdom. Ved blant annet bruk av velferdsteknologi som fallsensor, temperatursensor, komfyrvakt, selvbetjente blodtrykksmålere og trygghetsalarm vil omsorgen bli mer tilrettelagt for den enkelte. Dette vil kunne bidra til at flere eldre som ønsker å bo lengre hjemme får denne muligheten.

AUF vil:

- Ha en klar satsing på velferdsteknologi i eldreomsorgen
- Satse på økt forskning for ny velferdsteknologi og legge til rette for at flere kommuner tar dette i bruk
- At flere eldre skal få omsorg hjemme ved større bruk av hjemmebaserte omsorgstjenester og velferdsteknologi
- At velferdsteknologi skal implementeres som en naturlig del av utdanninger innen helse og omsorg
- Sikre gratis trygghetsalarm/trygghetssmykke for eldre, finansiert av det offentlige

3 FINANSIERING OG ORGANISERING

For å kunne gjennomføre vår velferdspolitik for framtida trengs finansiering og en klar visjon for hvordan vi velger å organisere samfunnet.

De gode velferdstjenestene i Norge må **finansieres** i et spleiselag. Kun slik sikrer vi de gode velferdsordningene også for fremtidige generasjoner. Skattesystemet skal være rettferdig, og være med på å utjevne forskjeller i samfunnet. Det er statens inntektskilde og finansierer viktige tjenester som helse, skole og sikkerhetsnett.

Samfunnet er **organisert** i et samarbeid mellom det offentlige, frivilligheten og det private. Det er viktig at det offentlige har kontroll over de viktige velferdstjenestene. Samtidig er frivilligheten en av de viktigste bidragsyterne vi har i samfunnet, de må få rom til være med å drive mange av velferdstjenestene våre.

3.1 Statens inntekter

For å opprettholde og videreutvikle et velferdsnivå som stiller opp for de som trenger det, sørge for trygge liv og muligheter for alle, er vi avhengig av fortsatt høye inntekter til staten, noe vi får blant annet gjennom skattesystemet og avkastningen fra Statens pensjonsfond utland.

I felleskap har vi skapt et samfunn med små forskjeller og store muligheter til trygge, anstendige og meningsfylte liv for mennesker i Norge. I framtida vil den demografiske utviklingen i Norge gjøre at det blir færre i arbeid sammenlignet med antall utenfor arbeidslivet. Færre skal forsørge flere. Derfor må vi, for å sikre framtidens velferdsstat, skape næringer som gir trygge arbeidsplasser som sikrer at alle som kan jobbe er i arbeid. Framtidens usikkerhet gjør det vanskelig presist å forutse behovene for framtidens velferd. Vi vet likevel at vi i stor eller liten grad vil få et «udekket finansieringsbehov».

Den økonomiske utviklingen i Norge gjør at forbruket og produktiviteten vil øke betraktelig i tiårene fremover, dette gjelder spesielt i privat sektor. Veksten vil være så stor at vanlige folk vil sitte med betydelig mer penger i lomma, samtidig som vi kan øke skattene noe for å tette det «udekkede finansieringsbehovet». Det er et *politisk valg* om vi skal la framtidens velferdsutfordringer være preget av fellesskapsløsninger og likhet, eller større grad av privatisering og økte forskjeller. AUF mener det er nødvendig å øke det gjeldende skattenivået for å sikre en styrket og moderne velferdsstat, og et fortsatt samfunn med små forskjeller, fellesskap og frihet for alle. AUF mener at flere av velferdsstatens utfordringer kan løses gjennom en økning av skattenivået i Norge og rettferdig fordeling.

3.1.1 Skattesystemet

En av forutsetningene for velferdssamfunnet vi lever i er skatteinntekter. AUF mener at et rettferdig skattesystem er et viktig virkemiddel for å nå tre overordnede mål:

- 1: Skattesystemet er først og fremst statens inntektskilde. Det er en forutsetning for velferden vår. For å finansiere en moderne og god velferdsstat er fellesskapet avhengig av at alle bidrar etter evne.
- 2: Skattesystemet må tilrettelegge for vekst og arbeid til alle. Velferden blir holdt oppe av at folk arbeider i trygge og fremtidsrettede bedrifter. Skattesystemet må tilrettelegge for vekst i næringslivet, spesielt i ikke-petroleumsrelaterte næringer. Forutsetningen for å dele er å skape.
- 3: Skattesystemet skal utjevne forskjeller og skape likhet i samfunnet. Små forskjeller er en viktig forutsetning for et samfunn bygget på tillit, trygghet og frihet for alle. Skattesystemet må være progressivt, slik at alle yter etter evne. På den måten kan vi løfte alle.

AUF ønsker å øke det gjeldende skattenivået. De med de aller lavest inntektene skal betale mindre gjennom en økning av bunnfradraget, mens de med de høyeste inntektene og største formuene skal bidra mer til fellesskapet. Skatte- og avgiftssystemet skal bidra til at det lønner seg for folk og bedrifter å være miljøvennlige. Hus skal bli mer energieffektive og produksjonen i bedriftene skal forurense mindre. Gjennom skatte- og avgiftspolitikken kan vi få til et

raskt og effektivt grønt skifte i Norges hverdag. Framtidas velferd er avhengige av næringer som kan konkurrere internasjonalt og som er uavhengige av petroleumsnæringens gang. Vi er avhengige av et skattesystem som sikrer vekst i fastlandsnæringen

Globaliseringen av samfunnet er en utfordring for skattesystemet i Norge. Mye av det som skattlegges i Norge er mobilt, det kan altså flyttes til utlandet. Det er en utfordring at arbeidsplasser og bedrifter flagger ut til fordel for skatteparadiser. Dessuten foregår mer av handelen og transaksjonene over landegrensene, noe som også krever bredere internasjonale regler for skatt og avgifter.

AUF vil:

- Øke bunnfradraget på inntektsskatten til 2G (utgjør ca. 176.000 kroner per 1. mai 2014), samt redusere satsene for de med de laveste inntektene
- Justere frikortgrensen i takt med lønns- og prisutviklingen
- Gjeninnføre en rettferdig arveavgift
- Øke den årlige avskrivingssatsen for saldoavskrivning for fastlandsindustrien til 30 prosent, noe som vil gjøre det mer lukrativt å investere mer for bedriftene
- Øke CO2-avgiften til 1000 kroner per tonn CO2 for petroleumssektoren og drivstoff, og fortsette økning videre etter dette er oppnådd
- Opprette et tredje innslagspunkt for toppskatt, på 1,5 millioner kroner
- Gjeninnføre ekstra arbeidsgiveravgift på lønn over 16G (utgjør ca. 1,4 millioner kroner per 1. mai 2014)
- Innføre skatt på finanstjenester
- Øke skatten på avkastning av kapital- og finansinvesteringer
- AUF mener at alle kommuner skal pålegges å innføre eiendomsskatt. Inntektene fra dette skal kommunen selv få beholde. Det settes nasjonale maksgrenser for bunnfradrag og minstegrenser for promillesatsen. Utover dette kan kommunene bestemme regelverket selv
- Innføre en internasjonal tobinskat
- At hver krone i en inntekt over 2.000.000 skal skattlegges minst 65 %
- At maksgrensen for eiendomsskattesatsen økes fra 7 til 9 promille

3.1.2 Statens pensjonsfond utland (SPU)

I 2001 ble Statens pensjonsfond utland (SPU) opprettet av Stoltenberg I regjeringen. Målet med pensjonsfondet skal være å spare til framtida, og sikre at fremtidige generasjoner også får gode velferdstilbud. Samtidig skal fondet brukes til å skape en miljøvennlig utvikling, samt at strenge etiske retningslinjer må følges når pengene brukes til investeringer.

Handlingsregelen sier noe om hvor mye av fondets avkastning vi kan bruke. Handlingsregelen er en hjørnestein i norsk økonomi, for norsk velferd og den norske modellen. Den sikrer at vi unngår overoppheting av økonomien, og at framtidas generasjoner også kan nyte godt av ressursenes verdiskaping og bestemme hva det skal brukes til. Om vi når disse målene sikres en trygg, stabil og demokratisk forankret økonomi, nå og i framtida.

Over ti år er gått siden SPU og handlingsregelen ble innført, og fondets markedsverdi

er nå over 5.000 milliarder kroner. Gjennom disse årene har vi også erfart at avkastningen ikke har vært 4 prosent, slik det ble antatt, den har vært ca. 3,4 prosent. AUF mener tiden er inne for å justere handlingsregelen ned til 3 prosent. Det er viktig for å nå målene om en sunn norsk økonomi og at vi ikke spiser av selve fondet og framtidens ressurser.

AUF mener at pengene som overføres til statsbudsjettet fra oljefondet skal brukes til fremtidsrettede investeringer i infrastruktur, og ikke olje-relatert kunnskap og forskning. Det vil tilrettelegge for vekst i fastlandsnæringene.

AUF vil:

- At handlingsregelen nedjusteres til 3 prosent
- Bruke overføringer til statsbudsjettet fra SPU på fremtidsrettede investeringer

3.1.3 Arbeidskriminalitet

Svart arbeid betegner arbeid som utføres uten skatt, arbeidsgiveravgift, trygdeavgift eller moms. Flere undersøkelser viser at Norge ligger i Europa-toppen når det kommer til størrelsen på den svarte økonomien. Svart økonomi fører til store skattetap for staten. Den fjerner også grunnlaget for rettferdig konkurranse, samt at arbeidere mister sine rettigheter dersom de ansettes innenfor den svarte økonomien.

Norge har store problemer med sosial dumping, og vi ser at arbeidsinnvandrere oftest er de som blir utsatt. Sosial dumping vil si at utenlandske arbeidstakere som utfører arbeid i Norge får vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn norske arbeidstakere for samme arbeid, for eksempel dårlig ivaretagelse av arbeidstakernes sikkerhet under utførelsen av arbeidet. Disse forholdene har stor betydning for arbeidstakernes helse og kan gi større risiko for ulykker.

AUF vil:

- Styrke det forebyggende arbeidet mot den svarte økonomien, med informasjon til elever i skolen, forbrukere, næringsdrivende og arbeidstakere
- Ha høyere kompetanse i de lokale politidistriktene på svart økonomi
- Forbedre samarbeidet mellom skatte- og sosialmyndighetene og etatene for å avdekke svart økonomi
- Styrke Skatteetaten og Arbeidstilsynet for å motarbeide svart arbeid og sosial dumping, og gi Arbeidstilsynet sanksjonsmulighet
- At bedrifter og enkeltpersoner som bidrar til sosial dumping eller svart arbeid skal få strengere straff
- Sikre utenlandske arbeidstakere som jobber i Norge norske lønns- og arbeidsvilkår
- Gi økokrim økte midler til spaning og kontrollarbeid i felt
- Skjerpe strafferammen for organisert økonomisk kriminalitet, korrupsjon og organisert systematisk skatteunndragelse og gjøre det enklere å benytte «mafiaparagrafen» i tilfeller med organisert økonomisk kriminalitet

3.2 Organisering av samfunnet

3.2.1 Forvaltningsnivåer

Den norske velferden organiseres gjennom tre forvaltningsnivåer; stat, fylkeskommune og kommune. Velferden må organiseres slik at alle har lik tilgang på offentlige tjenester, uansett hvor i Norge man bor. Det må sikres kompetente fagmiljøer og kvalitet på velferdstjenestene gjennom en effektiv organisering, der lokalt selvstyre blir godt ivaretatt.

AUF mener det er behov for endringer i Norges kommunestruktur. Det endrede bosetningsmønsteret har forandret etterspørselen av velferdstjenester i kommunene. I mange kommuner er fagmiljøene og tilbudet av tjenester for dårlige til å tilfredsstille minstekravene til velferdstjenestene. For en bærekraftig organisering er det nødvendig. Staten bør stimulere til en frivillig sammenslåing av kommuner der geografiske og samfunnsmessige forhold tilsier at det er fornuftig. Det er viktig at sammenslåing i størst mulig grad bygger på lokale ønsker. Samtidig bør ikke enkeltkommuner kunne stanse en sammenslåing der det er hensiktsmessig for ivaretagelsen av gode og bærekraftige velferdstjenester.

Det er viktig at staten er med på å sikre robust kommuneøkonomi for at kommunene skal kunne gjennomføre oppgaver som de blir lovpålagt. Når kommunene blir tillagt nye oppgaver er det viktig at det følger med nok penger, slik at gjennomføringsgraden av oppgavene blir bedre. Kommunene bevilger mer enn noen gang før til skoler, barnehager, helsesektoren, kulturtilbud og lignende. Det at kommunene bruker mange ressurser på velferdsoppgaver til befolkningen er bra. Det negative aspektet er at mange kommuner opparbeider seg en stor gjeld. I verste fall kan kommunegjelden gå utover tjenestetilbudet.

AUF vil:

- Beholde tre forvaltningsnivåer
- Ha en ny kommunestruktur, som sikrer gode velferdstilbud i hele landet
- I en periode innføre ytterligere økonomiske incentiver for å oppfordre til sammenslåing
- At kommunesammenslåing baseres på lokale ønsker, men at enkeltkommuner
- Ikke skal kunne nekte en større sammenslåing med flere kommuner

3.2.2 Mål- og resultatstyring (MRS)

Gjennom de siste årene har New Public Management, særlig gjennom mål- og resultatstyring (MRS), fått stadig større innpass i organiseringen av offentlig sektor. MRS innebærer at det gis belønning for oppnådde mål, og har blitt innført for å sikre mer effektiv velferd. I noen deler av offentlig sektor har dette fungert, i andre deler har det derimot fungert mot sin hensikt.

AUF mener det er viktig å jobbe tydelig og målrettet, og mener fokuset på kvalitet og effektivitet må stå sentralt i organiseringen av den offentlige sektoren. Likevel er betydelige byråkratiske og kvalitetsmessige utfordringer knyttet til MRS. Et stort problem med MRS er at det er for mange delmål, som ofte fører til at helheten blir mindre tydelig, og prioriteringene blir dårligere. Den økte detaljstyringen og rapporteringen er uheldig. Tiden og ressursene som forsvinner på unødvendig papirarbeid burde heller vært brukt på bedre tjenester.

Denne formen for arbeidsorganisering av velferdsstaten har vist seg å bli for detaljorientert, byråkratiserende og har fratatt ansatte mulighet til å fatte beslutninger over eget arbeid. Modellen har vært lite brukervennlig, og har åpnet opp for en markedstenkning som har gjort veien for private aktører svært kort. Stadige anbudsrunder og nye kontrakter forhindrer langsiktige investeringer. Med dette følger både demokratiske, byråkratiske og kvalitetsmessige utfordringer. AUF mener det er viktig å ha langsiktige mål å jobbe mot, som er demokratisk forankret og som både sikrer kvalitet og effektiv organisering.

New Public Management (NPM) og nedbyggingen av etatsorganiseringen har i mange tilfeller åpnet opp for privatisering og konkurranseutsetting av viktige oppgaver uten at folk, verken brukere eller ansatte, har opplevd bedre tjenester eller arbeidshverdag. For å sikre fremtidsrettet og langsiktig organisering av offentlig sektor, mener AUF at omorganiseringer må ta utgangspunkt i de som jobber innen offentlig sektor slik at innovasjon og nyskaping skjer nedenfra.

AUF vil:

- At kontinuerlig fornyelse av offentlig sektor må ta utgangspunkt i ansatte, slik at innovasjon og nyskaping skjer nedenfra
- Rette organiseringen av offentlig sektor, for å sikre kontinuitet, bort fra anbudsrunder og mål- og resultatstyring
- Redusere omfanget av detaljstyring, unødvendig delmål og rapportering
- Gi offentlige ansatte større tillit og frihet i sitt arbeid
- Sikre god ledelse i offentlig sektor

3.2.3 Offentlig sektor

Norsk offentlig sektor fungerer i det store og det hele svært godt. Likevel er det viktig at det rettes fokus på hvordan vi kan sikre en enda bedre og mer effektiv organisering. Perspektivmeldingen anslår at en modernisering av offentlig sektor nesten vil kunne halvere behovet for økte inntekter til velferd. AUF mener at ny teknolog og en bedre organisering er en sentral del av en fremtidsrettet og godt offentlig sektor. Det må også jobbes for at det offentlige blir mer brukervennlig i møte med hver og en av oss.

Stat og kommune kjøper til sammen tjenester og varer fra private bedrifter for over 400 milliarder kroner årlig. Dette gjør det offentlige til en betydelig forbrukermakt. AUF mener det offentlig må være en betydelig mer aktiv og krevende kunde. På den måten kan det offentlige være med å styre innovasjonen og utviklingen i en retning som bidrar til bedre løsninger for offentlig velferd og samtidig bidrar til god næringsutvikling. Gjennom bedre kompetanse må det sikres bedre, langsiktig og mer aktiv innkjøpsstrategi i det offentlige.

En større offentlig sektor har gjort at mange arbeidsoppgaver og områder krysses. I enkelte områder kan ansvarsfordelingen være uklar. Dette svekker gjennomføringskraften til styringsmaktene, og er dessuten et demokratisk problem. For å sikre en bedre offentlig forvaltning mener AUF det må jobbes for en mer tydelig ansvarsfordeling i offentlig sektor.

AUF mener at offentlige tjenester i størst mulig grad skal gjennomføres av det

offentlige, og ved anbud skal man ha en mer aktiv og bevisst dialog med markedet i forkant av anbudsrunderne.

AUF vil:

- Modernisere den offentlige sektoren, for bedre ressursbruk og brukervennlighet
- Ha mer aktiv og bevisst dialog med markedet i forkant av anbudsrunder
- Sikre bedre kompetanse for en langsiktig og aktiv innkjøpsstrategi av private aktører
- Sikre klar ansvarsfordeling i det offentlige
- Tilstrebe bedre samordning og koordinering mellom ulike sektorer

3.2.4 Privatisering

Samfunnet er organisert i et samarbeid mellom det offentlige, frivilligheten og det private. AUF mener man ikke kan sette en prislapp på våre velferdstjenester, og har av den grunn alltid vært kritiske til privatisering av tilbudene som gis. Samtidig ser vi at i noen sammenhenger er man avhengig av et samarbeid med det private for å oppnå det beste resultatet.

AUF mener at velferdstjenestene skal være universale. I land der offentlige velferdstilbud har blitt privatisert ser man at tjenestetilbudet til vanlige mennesker blir uthulet, samtidig som rike kan kjøpe seg frem i køen. Alle skal ha tilbud om gode og trygge velferdstjenester, uten å måtte tenke på hvor mye det vil koste dem

AUF vil:

- Ikke åpne for privatisering av velferd
- Ikke at det offentlige inngår Offentlig-privat-samarbeid (OPS) for bygging og drift av veier, skoler, helsetjenester eller annet

3.2.5 Frivilligheten og ideelle organisasjoner

Frivillige organisasjoner bidrar mye til samfunnet og er et viktig supplement til det offentlige på en del velferdsområder. Det er viktig å skille mellom kommersielle aktører og frivilligheten, og ikke la de kommersielle skvise ut frivilligheten når det kommer til å yte velferdstjenester.

Frivilligheten er en viktig byggestein i den norske samfunnsmodellen, og de bortimot 400 frivilligsentralene som finnes i Norge utgjør et viktig fundament for frivillighet lokalt. Sentralene initierer, mobiliserer og koordinerer frivillig aktivitet, og utgjør dermed viktige møteplasser i nærmiljøet hvor terskelen for å delta i frivillig arbeid senkes. Det er viktig å legge til rette for at innholdet i frivilligsentralene holder god kvalitet, og at frivillige rekrutteres bredt.

AUF vil:

- Ha full kompensasjon for merverdiavgift for frivilligheten
- At frivillige, ikke kommersielle aktører, skal få forrang i anbudsrunder
- Ha frivillighetssentraler i alle kommuner og bydeler i de største byene
- Øke de statlige tilskuddene til frivilligsentralene tilstrekkelig, med sikte på å utjevne etterslepet i lønnsutviklingen for de ansatte
- Bruke frivilligsentralene blant annet til å sysselsette eldre frivillige til å bidra med sosial kontakt og aktivisering av eldre pleietrengende

3.2.6 Offentlig eierskap

AUF ønsker en aktiv stat med fortsatt betydelig eierandel i næringslivet. Et sterkt og aktivt offentlig eierskap mer med på å ivareta samfunnshensyn og en bærekraftig utvikling, samt fører til en mer langsiktig næringsutvikling. Gjennom offentlig eierskap sørger vi for at mer er politisk styrt, i stedet for å overlate det til markedet. Det er viktig at det offentlige har kontroll over viktige sektorer i norsk økonomi, som energisektoren og infrastruktur. AUF ønsker ikke at staten kun er inne på eiersiden, men at man også bruker eierskapet aktivt.

AUF vil:

- Ha et enda mer aktivt statlig eierskap i nøkkelsektorer
- Jobbe for at staten går inn på eiersiden i flere nøkkelbedrifter
- At staten skal bruke sitt eierskap til blant annet å begrense lederlønninger, og rette selskapenes fokus mot bærekraftighet og vise samfunnsansvar i utlandet
- At strategiske naturressurser skal sikres felleskapet, hjemfallsretten må videreføres og utvides til også å gjelde mineralressurser. Infrastruktur av stor samfunnsmessig betydning, som offentlige veier, jernbane, havner, viktige flyplasser, vannverk og hovedstrømnett skal være eid av det offentlige
- Beholde eierskapet i store og viktige selskaper, for å sikre at hovedkontorene forblir i Norge
- At man maksimalt skal kunne tjene lønnen til den lavest lønnede i selskapet ganger 10

